

Orientările Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei privind justiția în interesul copilului

**Orientările Comitetului
de Miniștri al Consiliului
Europei privind justiția
în interesul copilului**

*adoptate de Comitetul de Miniștri
al Consiliului Europei
la 17 noiembrie 2010
și expunerea de motive*

Programul Consiliului Europei
„Construirea unei Europe cu și pentru copii”

www.coe.int/children

Versiunea în limba engleză:

Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child-friendly justice

ISBN 978-92-871-7274-7

Reproducerea conținutului acestei publicații este autorizat doar cu indicarea titlului complet și a sursei documentului, și anume Consiliul European. În cazul în care se are în vedere utilizarea în scopuri comerciale sau traducerea acestei publicații într-una din limbile neoficiale ale Consiliului European, vă rugăm să contactați publishing@coe.int.

Programul Consiliului European „Construirea unei Europe cu și pentru copii” a fost elaborat cu scopul de a garanta și promova drepturile copiilor, în contextul drepturilor omului, precum și pentru a proteja copiii împotriva oricăror forme de violență.

www.coe.int/children

Design-ul copertii și așezarea în pagină: Departamentul de producție a documentelor și publicațiilor (SPDP), Consiliul European

Ilustrații: Eric Puybaret

Council of Europe Publishing
F-67075 Strasbourg Cedex
France

<http://book.coe.int>

ISBN 978-92-871-7582-3

Publications Office of the European Union
2 rue Mercier

L-2985, Luxembourg

Luxembourg

<http://bookshop.europa.eu>

ISBN 978-92-79-27704-7

DS-31-12-365-RO-N

© Council of Europe / European Union, 2012

Cuprins

Prefață	7
----------------------	---

Prima parte – Orientările Comitetului de Miniștri al Consiliului European privind justiția în interesul copilului	11
--	----

Preambul	13
-----------------------	----

I. Domeniu de aplicare și scop	16
---	----

II. Definiții	17
----------------------------	----

III. Principii fundamentale	17
--	----

A. Participare	17
-----------------------------	----

B. Interesele superioare ale copilului	18
---	----

C. Demnitate	18
---------------------------	----

D. Protecția împotriva discriminării	19
---	----

E. Statul de drept	19
---------------------------------	----

IV. Justiția în interesul copilului înaintea, pe parcursul și după încheierea procedurilor judiciare	20
---	----

A. Elemente generale ale justiției în interesul copilului	20
--	----

1. Informații și consiliere	20
-----------------------------------	----

2. Protecția vieții private și de familie	22
---	----

3. Securitate (măsuri preventive speciale)	22
--	----

4. Formarea specialiștilor	23
----------------------------------	----

5. Abordare multidisciplinară	23
-------------------------------------	----

6. Privarea de libertate	24
--------------------------------	----

B. Justiția în interesul copilului înainte de procedurile judiciare	25
--	----

C. Copiii și poliția	25
-----------------------------------	----

D. Justiția în interesul copilului pe parcursul procedurilor judiciare	26
---	----

1. Accesul la justiție și procedura judiciară	26
---	----

2. Consiliere și reprezentare juridică	27
--	----

3. Dreptul de a fi ascultat și de a exprima opinii personale	27
4. Evitarea întârzierilor nejustificate	28
5. Organizarea procedurilor, mediului și limbajului adaptat copilului	29
6. Probe/declarații ale copiilor	30
E. Justiția în interesul copilului după încheierea procedurilor judiciare	31
V. Promovarea altor acțiuni în interesul copilului	32
VI. Monitorizare și evaluare	34
Partea a doua –	
Expunere de motive	35
Comentarii generale	37
De ce este necesar un instrument nou?	37
Context	38
Metode de lucru	38
Procedura de redactare	39
Consultarea părților interesate	40
Consultarea copiilor și tinerilor	40
Structură și conținut	42
Introducere	43
Expunere de motive	47
Preambul	47
I. Domeniu de aplicare și scop	47
II. Definiții	47
III. Principii fundamentale	48
A. Participare	48
B. Interesele superioare ale copilului	51
C. Demnitate	53
D. Protecția împotriva discriminării	53
E. Statul de drept	54

IV. Justiția în interesul copilului înaintea, pe parcursul și după încheierea procedurilor judiciare	55
A. Elemente generale ale justiției în interesul copilului	55
1. Informații și consiliere	55
2. Protecția vieții private și de familie	58
3. Securitate (măsuri preventive speciale)	61
4. Formarea specialiștilor	61
5. Abordare multidisciplinară	62
6. Privarea de libertate	63
B. Justiția în interesul copilului înainte de procedurile judiciare	65
C. Copiii și poliția	68
D. Justiția în interesul copilului pe parcursul procedurilor judiciare	70
1. Accesul la justiție și procedura judiciară	70
2. Consiliere și reprezentare juridică	73
3. Dreptul de a fi ascultat și de a exprima opinii personale	75
4. Evitarea întârzierilor nejustificate	78
5. Organizarea procedurilor, mediului și limbajului adaptat copilului	80
6. Probe/declarații ale copiilor	83
E. Justiția în interesul copilului după încheierea procedurilor judiciare	85
V. Promovarea altor acțiuni în interesul copilului	88
VI. Monitorizare și evaluare	89

Prefață

*Nu păși în fața mea, aș putea să nu te urmez.
Nu merge în spatele meu, s-ar putea să nu te duc unde trebuie.
Pășește alături de mine și fii prietenul meu.*

Citat atribuit lui Albert Camus

Divorț, adopție, migrație, violență. În ziua de astăzi, fiecare copil poate intra în contact cu sistemul juridic într-un fel sau altul. Pentru mulți dintre ei, aceasta poate fi o experiență extrem de neplăcută, deși situația ar putea și ar trebui să fie alta prin eliminarea obstacolelor și a surselor de stres inutil. Deși la nivel internațional și european principiile de bază ale sistemului juridic au fost stabilite cu succes, nu se poate spune că justiția este întotdeauna adaptată la situația copiilor și a tinerilor în general. Ca răspuns direct la o consultare de amploare inițiată de Consiliul Europei, copiii și tinerii au raportat în general o lipsă de încredere în sistemul juridic, identificând numeroase deficiențe cum ar fi cadrele intimidante, lipsa de informații și explicații adecvate vârstei lor, o abordare insuficientă a conceptului de familie, precum și procedurile excesiv de lungi sau, dimpotrivă, expeditiv.

Consiliul Europei a adoptat orientările privind justiția în interesul copilului în special pentru a asigura că justiția are întotdeauna în vedere interesul copiilor indiferent de identitatea acestora și de actele comise. Presupunând că un prieten este o persoană care se poartă frumos cu tine, are încredere în tine și în care poți avea încredere la rândul tău, care te ascultă și pe care îl asculți, care te înțelege și pe care îl înțelegi, precum și că un prieten adevărat are curajul să-ți spună când greșești și este alături de tine pentru a te ajuta să găsești o soluție, un sistem juridic în interesul copilului ar trebui să se dedice reproducerii acestor idealuri.

Un sistem juridic în interesul copilului nu trebuie să „pășească” înaintea copilului sau să îl lase în urmă

Acesta trebuie să trateze copilul cu demnitate, respect, afecțiune și echitate. Trebuie să fie accesibil, ușor de înțeles și fiabil. Acesta ascultă copilul, ia în serios opiniile sale și se asigură că interesele celor care nu se pot exprima (cum ar fi bebelușii) sunt, de asemenea, protejate. Își ajustează procedurile la situația acestora, fără a fi excesiv de expeditiv sau îndelungat, însă suficient de rapid. Orientările privind justiția în interesul copilului sunt menite să asigure toate aceste lucruri, să garanteze accesul adecvat al tuturor copiilor la justiție, precum și un tratament respectuos și reactiv.

Tratamentul afectuos și adaptat copiilor contribuie la protecția acestora

Interogatorii repetate, cadre și proceduri intimidante, discriminare: o multitudine de astfel de practici sporesc suferința și traumele copiilor care se pot afla deja într-o situație stresantă și în căutare de protecție. Sistemul juridic în interesul copilului ajută și reabilitează; acesta nu provoacă și mai multă suferință copilului și nu îi încalcă drepturile. Mai presus de toate, copiii cu vârste cuprinse între 0 și 17 ani – indiferent dacă sunt părți la proceduri, victime, martori sau inculpați – trebuie să beneficieze de abordarea „copilul se află întotdeauna pe primul loc”. Orientările privind justiția în interesul copilului au fost redactate cu scopul de a proteja copiii și tinerii de victimizarea secundară din partea sistemului juridic, în special prin promovarea unei abordări holistice în ceea ce privește copiii, bazată pe metode de lucru multidisciplinare concertate.

Astfel cum un sistem juridic în interesul copilului nu „pășește” înaintea copilului, acesta nu „merge” nici în urma acestuia

Europa a fost martora unor denegări de dreptate tragice în care opiniile copiilor au fost cântărite în mod disproporționat în detrimentul drepturilor altor părți sau în detrimentul intereselor superioare ale copiilor. În aceste cazuri, mai binele a devenit inamicul binelui. Potrivit declarațiilor copiilor și ale tinerilor, justiția în interesul copilului nu înseamnă un sistem excesiv de prietenos sau de protector și nici a lăsa copilul să poarte singur povara luării unei decizii în locul adulților. Un sistem juridic în interesul copilului îi protejează pe copii împotriva greutăților, se asigură că aceștia au un statut și un cuvânt de spus, ia în considerare și interpretează în mod corespunzător cuvintele acestora fără a periclita fiabilitatea justiției sau interesele superioare

ale copilului. Sistemul juridic în interesul copilului ia în considerare vârsta copiilor, este ajustat la nevoile acestora și garantează o abordare individualizată fără a stigmatiza sau a pune etichete copiilor. Justiția în interesul copilului constă în promovarea unui sistem responsabil și suficient de profesionist încât să garanteze buna administrare a justiției și care inspire, prin urmare, încredere pentru toate părțile și actorii care participă la proceduri.

Un sistem juridic în interesul copilului este de partea copilului, oferind sprijin prin intermediul specialiștilor competenți

Sistemele juridice din Europa dispun de un număr considerabil de responsabili politici și membri ai profesiei juridice competenți și atenți – judecători, funcționari care asigură respectarea legii, funcționari din sectorul sănătății și al serviciilor sociale, avocați care apără drepturile copiilor, părinți și îngrijitori – nerăbdători să primească și să facă schimb de orientări cu scopul de a-și îmbunătăți practicile zilnice în interesul superior al copiilor. Întrucât aceștia sunt primii apărători ai drepturilor copiilor și pot face diferența pentru aceștia din urmă, prezenta publicație conține – pe lângă textul de bază al orientărilor – o expunere de motive care prezintă exemple din jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, precum și exemple concrete de bune practici inspirate de specialiștii care lucrează cu copiii în cadrul sistemului juridic și care au fost create în beneficiul acestora.

Adoptarea orientărilor privind justiția în interesul copilului reprezintă un semnificativ pas înainte. Cu toate acestea, sarcina va fi completă doar în momentul în care vom fi martorii unor schimbări și în practică. Pentru a atinge acest obiectiv, este extrem de important ca prezentele orientări să fie promovate, difuzate și monitorizate, precum și ca acestea să stea la baza procesului decizional la nivel național. Partenerii-cheie la nivel internațional, cum ar fi Uniunea Europeană și UNICEF, sunt deja implicați în primele etape de promovare a acestor orientări, la fel ca și un număr de actori naționali și societatea civilă, care fac cunoscute cu rapiditate prezentele orientări în rândul principalelor părți interesate.

Sper ca prezenta publicație să încurajeze și să faciliteze sarcina majorității specialiștilor și responsabililor politici la nivel național și local care răspund de transformarea sistemului juridic într-un sistem în interesul copilului.

Justiția trebuie să fie prietenul copiilor. Aceasta nu trebuie să pășească înaintea lor deoarece îi poate lăsa în urmă. Ea nu trebuie nici să meargă în urma copiilor deoarece aceștia nu trebuie să se facă responsabili de preluarea conducerii. Justiția trebuie însă să însoțească copiii și să le fie un prieten de nădejde.

Cele 47 de state membre ale Consiliului Europei au adoptat orientările privind justiția în interesul copilului ca o promisiune de a face dreptate fiecărui copil și de a fi prietenul tuturor copiilor. Acum este momentul să depunem toate eforturile necesare pentru a onora această promisiune.

*Maud de Boer Buquicchio
Secretar general adjunct
Consiliul Europei*

Prima parte

Orientările Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei privind justiția în interesul copilului

Orientări

*(Adoptate de Comitetul de Miniștri la 17 noiembrie 2010
în cadrul celei de-a 1098-a reuniuni a deputaților)*

Preambul

Comitetul de Miniștri,

Având în vedere că obiectivul Consiliului Europei este de a atinge o mai mare unitate între statele membre, în special prin promovarea adoptării de norme comune în materie juridică;

Având în vedere necesitatea garantării unei puneri în aplicare eficiente a normelor obligatorii existente care protejează și promovează drepturile copilului la nivel internațional și european, în special:

- Convenția Organizației Națiunilor Unite privind statutul refugiaților din 1951;
- Pactul internațional privind drepturile civile și politice din 1966;
- Pactul internațional privind drepturile economice, sociale și culturale din 1966;
- Convenția Organizației Națiunilor Unite privind drepturile copilului din 1989;
- Convenția Organizației Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu handicap din 2006;
- Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (1950, STE nr. 5) (denumită în continuare „CEDO”);
- Convenția europeană privind exercitarea drepturilor copiilor (1996, STE nr. 160);
- Carta socială europeană revizuită (1996, STE nr. 163);

- Convenția Consiliului Europei privind relațiile personale referitoare la copii (2003, STE nr. 192);
- Convenția Consiliului Europei privind protecția copiilor împotriva exploatării și abuzurilor sexuale (2007, STCE nr. 201);
- Convenția europeană privind adopția copiilor (revizuită) (2008, STCE nr. 202);

Având în vedere că, potrivit garanțiilor CEDO și în conformitate cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, dreptul oricărei persoane de a avea acces la justiție și la un proces echitabil – în toate componentele sale (în special dreptul de a fi informat, dreptul de a fi ascultat, dreptul de a beneficia de apărare și reprezentare juridică) – este necesar într-o societate democratică și că acesta se aplică, în egală măsură, copiilor, ținându-se cont de capacitatea de discernământ a acestora;

Reamintind jurisprudența relevantă a Curții Europene a Drepturilor Omului, deciziile, rapoartele sau alte documente relevante ale celorlalte instituții și organisme ale Consiliului Europei, inclusiv recomandările Comitetului european pentru prevenirea torturii și a altor pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante (CPT), precum și declarațiile și avizele Comisarului pentru drepturile omului al Consiliului Europei și diferitele recomandări ale Adunării Parlamentare a Consiliului Europei;

Luând notă de diferitele recomandări ale Comitetului de Miniștri adresate statelor membre în domeniul drepturilor copilului, inclusiv Recomandarea Rec(2003)5 privind măsurile de detenție a solicitanților de azil, Recomandarea Rec(2003)20 privind noile modalități de abordare a delincvenței juvenile și rolul justiției juvenile, Recomandarea Rec(2005)5 privind drepturile copiilor care trăiesc în instituții rezidențiale, Recomandarea Rec(2006)2 privind normele penitenciare europene, Recomandarea CM/Rec(2008)11 privind normele europene pentru delincvenții minori care fac obiectul unor sancțiuni sau măsuri, precum și Recomandarea CM/Rec(2009)10 privind orientările de politică referitoare la strategiile naționale integrate pentru protecția copiilor împotriva violenței;

Reamintind Rezoluția nr. 2 privind justiția în interesul copilului, adoptată în cadrul celei de-a 28-a Conferințe a miniștrilor europeni de justiție (Lanzarote, octombrie 2007);

Având în vedere importanța protejării drepturilor copiilor prin intermediul instrumentelor Organizației Națiunilor Unite, cum ar fi:

- Ansamblul de norme minime ale Organizației Națiunilor Unite privind administrarea justiției juvenile („Normele de la Beijing”, 1985);
- Normele Organizației Națiunilor Unite privind protecția minorilor privați de libertate („Normele de la Havana”, 1990);
- Orientările Organizației Națiunilor Unite privind prevenirea delincvenței juvenile („Orientările de la Riyadh”, 1990);
- Orientările Organizației Națiunilor Unite în materie de justiție referitoare la copiii victime și martori ai actelor de criminalitate (ECOSOC Res 2005/20, 2005);
- Nota de orientare a Secretarului General al Organizației Națiunilor Unite: Abordarea justiției juvenile (2008);
- Orientările Organizației Națiunilor Unite privind utilizarea corespunzătoare și condițiile de îngrijire alternativă a copiilor (2009);
- Principiile privind statutul și funcționarea instituțiilor naționale pentru protecția și promovarea drepturilor omului („Principiile de la Paris”);

Reamintind necesitatea de a garanta punerea în aplicare eficientă a normelor obligatorii existente cu privire la drepturile copiilor, fără a împiedica statele membre să adopte sau să aplice standarde mai ridicate sau măsuri mai avantajoase;

Făcând trimitere la Programul Consiliului Europei „Construirea unei Europe cu și pentru copii”;

Recunoscând progresul înregistrat de statele membre în ceea ce privește punerea în aplicare a justiției în interesul copilului;

Luând notă, cu toate acestea, de obstacolele întâmpinate de copii în cadrul sistemului judiciar, cum ar fi, printre altele, caracterul inexistent, parțial sau condițional al dreptului juridic de acces la justiție, diversitatea și complexitatea procedurilor, posibila discriminare din diferite motive;

Reamintind necesitatea de a preveni posibila victimizare secundară a copiilor de către sistemul judiciar în cadrul procedurilor care îi vizează în mod direct sau indirect;

Invitând statele membre să examineze lacunele și problemele existente și să identifice domeniile în care pot fi introduse principiile și practicile unei justiții în interesul copilului;

Recunoscând opiniile copiilor consultați în statele membre ale Consiliului Europei;

Luând notă de faptul că orientările vizează să contribuie la identificarea soluțiilor concrete la neajunsurile existente în teorie și în practică;

Adoptă următoarele orientări în calitate de instrument practic pentru statele membre în vederea adaptării sistemelor lor judiciare și nejudiciare la drepturile, interesele și nevoile specifice ale copiilor și invită statele membre să se asigure că acestea sunt difuzate la scară largă în rândul tuturor autorităților responsabile de protecția drepturilor copiilor în justiție sau care sunt active în general în acest domeniu.

I. Domeniu de aplicare și scop

1. Prezentele orientări abordează aspecte privind locul, rolul, opiniile, drepturile și nevoile copiilor în cadrul procedurilor judiciare, precum și în cadrul alternativelor la aceste proceduri.
2. Prezentele orientări ar trebui să se aplice tuturor situațiilor în care s-ar putea afla copiii, indiferent de motiv și de capacitatea acestora, atunci când aceștia intră în contact cu toate organismele și serviciile competente implicate în punerea în aplicare a legislației penale, civile sau administrative.
3. Prezentele orientări vizează să asigure că, în orice proceduri de acest fel, toate drepturile copiilor, printre care dreptul la informare, la reprezentare, la participare și la protecție, sunt respectate în totalitate, luându-se în considerare în mod corespunzător nivelul de maturitate și de înțelegere al copilului, precum și circumstanțele cazului. Respectarea drepturilor copiilor nu ar trebui să compromită drepturile altor părți implicate.

II. Definiții

În sensul prezentelor orientări privind justiția în interesul copilului (denumite în continuare „orientările”):

- a. „copil” înseamnă orice persoană cu vârsta sub 18 ani;
- b. „părinte” înseamnă persoana (persoanele) care dețin responsabilitatea părintească, în conformitate cu legislația națională. În cazul în care părintele (părinții) este (sunt) absent (absenți) sau nu mai deține (dețin) responsabilitatea părintească, acesta poate fi un tutore sau un reprezentant juridic desemnat;
- c. „justiție în interesul copilului” înseamnă sisteme judiciare care garantează respectarea și punerea în aplicare eficientă a tuturor drepturilor copilului la cel mai înalt nivel posibil, ținând cont de principiile enumerate mai jos și acordând atenția corespunzătoare nivelului de maturitate și de înțelegere al copilului, precum și circumstanțelor cazului. Aceasta este, în special, o justiție accesibilă, adecvată vârstei copilului, rapidă, diligentă, adaptată la nevoile copilului și concentrată pe drepturile acestuia, respectând drepturile copilului, inclusiv dreptul la un proces echitabil, dreptul de a participa la proceduri și de a le înțelege, dreptul la viață privată și la viața de familie, precum și dreptul la integritate și demnitate.

III. Principii fundamentale

1. Orientările se bazează pe principiile existente prevăzute în instrumentele menționate în preambul, precum și pe jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului.
2. Principiile sunt dezvoltate mai în detaliu în următoarele secțiuni și se aplică tuturor capitolelor din prezentele orientări.

A. Participare

1. Ar trebui respectat dreptul fiecărui copil de a fi informat cu privire la drepturile sale, de a beneficia de mijloacele adecvate de acces la justiție și de a fi consultat și ascultat în cadrul procedurilor care îl vizează în mod direct sau indirect. Aceasta include luarea corespunzătoare în considerare a opiniilor copilului, ținându-se cont de maturitatea și de eventualele dificultăți de comunicare ale acestuia pentru ca participarea sa la proceduri să aibă sens.

2. Copiii ar trebui considerați și tratați ca deținători de drepturi depline și trebuie să fie autorizați să-și exercite toate aceste drepturi într-un mod care să ia în considerare capacitatea lor de discernământ, precum și circumstanțele cazului.

B. Interesele superioare ale copilului

1. Statele membre ar trebui să garanteze punerea în aplicare eficientă a dreptului copiilor de a li se lua în considerare interesele superioare ca primă prioritate în toate chestiunile care îi vizează în mod direct sau indirect.
2. În evaluarea intereselor superioare ale copiilor vizați în mod direct sau indirect:
 - a. ar trebui să se acorde ponderea corespunzătoare opiniilor acestora;
 - b. ar trebui să se respecte, în orice moment, toate celelalte drepturi ale copiilor, cum ar fi dreptul la demnitate, la libertate și la egalitatea de tratament;
 - c. toate autoritățile relevante ar trebui să adopte o abordare cuprinzătoare cu scopul de a lua în considerare toate interesele în cauză, inclusiv bunăstarea psihologică și fizică, precum și interesele juridice, sociale și economice ale copilului.
3. Interesele superioare ale tuturor copiilor implicați în aceeași procedură sau cauză ar trebui evaluate și cântărite separat în vederea reconcilierii posibilelor interese conflictuale ale copiilor.
4. În timp ce autoritățile judiciare dețin competența supremă și sunt responsabile de luarea deciziilor finale, statele membre ar trebui să depună, după caz, eforturi concertate pentru stabilirea unor abordări multidisciplinare menite să evalueze interesele superioare ale copiilor în cadrul procedurilor care îi vizează în mod direct.

C. Demnitate

1. Copiii ar trebui tratați cu atenție, sensibilitate, echitate și respect pe parcursul oricărei proceduri sau cauze, acordându-se o atenție specială situației personale, bunăstării și nevoilor lor specifice, precum și un respect

deplin pentru integritatea lor fizică și psihică. Acest tratament ar trebui să fie oferit copiilor în orice situație în care aceștia intră în contact cu procedurile judiciare, nejudiciare sau alte acțiuni indiferent de statutul și capacitatea lor juridică în cadrul oricărei proceduri sau cauze.

2. Copiii nu vor fi supuși torturii sau altor pedepse și tratamente crude, inumane sau degradante.

D. Protecția împotriva discriminării

1. Drepturile copiilor ar trebui asigurate fără discriminare pe bază de sex, rasă, culoare sau origine etnică, vârstă, limbă, religie, convingeri politice sau de altă natură, origine națională sau socială, context socio-economic, statut al părintelui (părinților), asociere cu o minoritate națională, proprietate, naștere, orientare sexuală, identitate sexuală sau alt statut.
2. Poate fi necesară acordarea unei protecții sau asistențe specifice copiilor mai vulnerabili, cum ar fi copiii migranților, ai refugiaților și ai solicitanților de azil, copiii neînsoțiți, copiii cu handicap, copiii fără adăpost, copiii străzii, copiii romi, precum și copiii din instituțiile rezidențiale.

E. Statul de drept

1. Principiul statului de drept ar trebui să se aplice în cazul copiilor astfel cum se aplică în cazul adulților.
2. Toate elementele garanțiilor procedurale, cum ar fi principiile legalității și proporționalității, prezumția de nevinovăție, dreptul la un proces echitabil, dreptul la consiliere juridică, dreptul de acces la justiție și dreptul de apel, ar trebui garantate pentru copii astfel cum sunt garantate pentru adulți și nu ar trebui minimizezate sau refuzate sub pretextul intereselor superioare ale copilului. Aceasta se aplică tuturor procedurilor judiciare, nejudiciare și administrative.
3. Copiii ar trebui să aibă drept de acces la mecanisme independente și eficiente corespunzătoare de depunere a plângerilor.

IV. Justiția în interesul copilului înaintea, pe parcursul și după încheierea procedurilor judiciare

A. Elemente generale ale justiției în interesul copilului

1. Informații și consiliere

1. În ceea ce privește primul contact cu sistemul judiciar sau alte autorități competente (cum ar fi poliția, serviciul de imigrare, serviciile educaționale, sociale sau de asistență medicală), copiii și părinții acestora ar trebui să fie informați imediat și în mod corespunzător, pe tot parcursul procesului, cu privire la, *inter alia*:

- a. drepturile lor, în special drepturile specifice de care beneficiază copiii în cadrul procedurilor judiciare sau nejudiciare care îi vizează sau care îi pot viza, precum și cu privire la instrumentele de recurs disponibile în cazul în care le-au fost încălcate drepturile, inclusiv posibilitatea de a recurge la o procedură judiciară, nejudiciară sau alte acțiuni. Aceasta poate include informații referitoare la durata probabilă a procedurilor, posibilitatea de acces la căile de atac și la mecanismele independente de depunere a plângerilor;
- b. sistemul și procedurile în cauză, ținându-se cont de locul special pe care îl ocupă copilul și de rolul pe care îl poate juca acesta, precum și diferitele etape procedurale;
- c. mecanismele existente de asistență a copilului în momentul participării la procedurile judiciare sau nejudiciare;
- d. oportunitatea și posibilele consecințe ale unor proceduri judiciare sau extrajudiciare date;
- e. după caz, acuzațiile sau rezultatul plângerii;
- f. data și locul procedurilor judiciare și ale altor evenimente relevante, cum ar fi audierile, în cazul în care copilul a fost afectat personal;
- g. evoluția generală și rezultatul procedurilor sau al acțiunii;

- h. disponibilitatea măsurilor de protecție;
 - i. mecanismele existente de reexaminare a deciziilor care vizează copilul;
 - j. posibilitățile de obținere a despăgubirilor din partea inculpatului sau a statului prin intermediul procesului judiciar, al procedurilor civile alternative sau al altor procese;
 - k. disponibilitatea serviciilor (de sănătate, psihologice, sociale, de traducere și interpretariat și de alt tip) sau a organizațiilor care pot furniza asistență, precum și mijloacele de acces la aceste servicii odată cu sprijinul financiar de urgență, după caz;
 - l. disponibilitatea oricăror aranjamente speciale menite să protejeze, pe cât posibil, interesele superioare ale copiilor în cazul în care aceștia locuiesc în alt stat.
2. Copiii ar trebui să primească informații și consiliere într-o manieră adecvată vârstei și maturității lor, într-un limbaj ușor de înțeles și care să țină cont de diferențele culturale și între sexe.
3. De regulă, informațiile ar trebui comunicate în mod direct atât copilului și părinților, cât și reprezentanților juridici. Informarea părinților nu ar trebui să constituie o alternativă la informarea copilului.
4. Materialele în interesul copilului care conțin informații juridice relevante ar trebui puse la dispoziție și difuzate la scară largă, fiind necesară instituirea unor servicii speciale de informare a copiilor cum ar fi site-uri web și linii de asistență telefonică specializate.
5. Informațiile privind orice acuzații aduse împotriva copilului ar trebui furnizate cât mai curând posibil și în mod direct. Aceste informații ar trebui comunicate atât copilului, cât și părinților, astfel încât aceștia să înțeleagă acuzația exactă și eventualele consecințe.

2. Protecția vieții private și de familie

6. Viața privată și datele cu caracter personal ale copiilor care sunt sau au fost vizați de proceduri judiciare, nejudiciare sau alte acțiuni ar trebui protejate în conformitate cu legislația națională. În general, aceasta înseamnă că informațiile sau datele cu caracter personal care ar putea releva în mod direct sau indirect identitatea copilului, inclusiv imagini, descrierea detaliată a copilului sau a familiei acestuia, nume sau adrese, înregistrări audio și video etc. nu pot fi divulgate sau publicate, în special în mass-media.
7. Statele membre ar trebui să prevină, prin intermediul măsurilor legislative sau prin controlul mecanismelor de autoreglementare, încălcarea de către mass-media a dreptului la viață privată, astfel cum prevede orientarea 6 de mai sus.
8. Statele membre ar trebui să restricționeze accesul la toate înregistrările sau documentele care conțin date personale sau sensibile referitoare la copii, în special în cadrul procedurilor care vizează copii. În cazul în care transferul de date personale sau sensibile este considerat necesar, statele membre ar trebui să reglementeze transferul în conformitate cu legislația relevantă în materie de protecție a datelor, ținându-se cont de interesele superioare ale copilului.
9. Audierea copiilor sau depunerea mărturiei în cadrul procedurilor judiciare, nejudiciare sau în cadrul altor acțiuni ar trebui să aibă loc, după caz, cu ușile închise. De regulă, doar persoanele implicate direct pot fi prezente, cu condiția ca acestea să nu împiedice copilul să depună mărturie.
10. Specialiștii care lucrează cu copiii și în interesul acestora ar trebui să respecte norme stricte de confidențialitate, cu excepția cazului în care există riscul de prejudiciere a copilului.

3. Securitate (măsuri preventive speciale)

11. În cadrul tuturor procedurilor judiciare, nejudiciare sau al altor acțiuni, copiii ar trebui protejați împotriva prejudiciilor, inclusiv împotriva intimidării, represaliilor și victimizării secundare.

12. Specialiștii care lucrează cu copiii și în interesul acestora ar trebui, după caz, să fie supuși unor verificări periodice, în conformitate cu legislația națională și fără a aduce atingere independenței sistemului judiciar, cu scopul de a garanta faptul că aceștia sunt apti să lucreze cu copiii.
13. Atunci când autorul prezumtiv al infracțiunii este un părinte, un membru al familiei sau un îngrijitor, se aplică măsuri preventive speciale.

4. Formarea specialiștilor

14. Toți specialiștii care lucrează cu copiii și în interesul acestora ar trebui să beneficieze de formare interdisciplinară adecvată cu privire la drepturile și nevoile copiilor din diferite categorii de vârstă, precum și la tipurile de proceduri care le sunt adaptate acestora.
15. Specialiștii care intră în contact direct cu copiii ar trebui, de asemenea, să beneficieze de pregătirea necesară pentru a comunica cu aceștia indiferent de vârsta și stadiul lor de dezvoltare, precum și cu copiii aflați în situații speciale de vulnerabilitate.

5. Abordare multidisciplinară

16. Respectând în totalitate dreptul copilului la viață privată și la viața de familie, ar trebui încurajată cooperarea strânsă între diferiți specialiști cu scopul de a înțelege pe deplin copilul și de a-i evalua situația juridică, psihologică, socială, emoțională, fizică și cognitivă.
17. Ar trebui stabilit un cadru comun de evaluare pentru specialiștii care lucrează cu copiii sau în interesul acestora (cum ar fi avocați, psihologi, medici, polițiști, funcționari ai serviciului de imigrare, asistenți sociali și mediatorii) în procedurile sau acțiunile care vizează în mod direct sau indirect copiii, cu scopul de a furniza sprijinul necesar persoanelor care iau decizii, permițând procedurilor sau acțiunilor în cauză să deservească, în cea mai bună manieră cu putință, interesele copilului într-o anumită situație.
18. Pe parcursul punerii în aplicare a unei abordări multidisciplinare, ar trebui respectate normele profesionale referitoare la confidențialitate.

6. Privarea de libertate

19. Orice formă de privare de libertate a copiilor ar trebui să reprezinte o măsură de ultimă instanță adoptată pentru cea mai scurtă perioadă de timp posibilă.
20. În momentul în care se impune privarea de libertate, copiii ar trebui, de regulă, să fie reținuți separat de adulți. În cazul în care copiii sunt reținuți împreună cu adulții, aceasta ar trebui să fie o decizie luată din motive excepționale și care se bazează exclusiv pe interesul superior al copilului. În toate circumstanțele, copiii ar trebui reținuți în spații adaptate nevoilor lor.
21. Având în vedere vulnerabilitatea copiilor privați de libertate, importanța legăturilor de familie și promovarea reintegrării în societate, autoritățile competente ar trebui să garanteze și să sprijine în mod activ respectarea drepturilor copilului, astfel cum sunt acestea prevăzute în instrumentele internaționale și europene. Pe lângă alte drepturi, copiii ar trebui să aibă în special dreptul la:
 - a. menținerea contactelor regulate și semnificative cu părinții, familia și prietenii prin intermediul vizitelor și al schimbului de corespondență, cu excepția cazului în care se impun restricții în interesul justiției și al copilului. Restricționarea acestui drept nu ar trebui să fie utilizată niciodată ca modalitate de pedeapsă;
 - b. primirea unei educații, orientare și formare profesională, asistență medicală corespunzătoare și dreptul de a se bucura de libertatea de gândire, de conștiință și de religie, precum și de accesul la activitățile de petrecere a timpului liber, inclusiv educație fizică și sport;
 - c. accesarea programelor care pregătesc copilul în avans pentru reîntoarcerea în cadrul comunității, acordându-se atenția cuvenită nevoilor emoționale și fizice ale acestuia, relațiilor de familie, locuinței, posibilităților de școlarizare și angajare, precum și statutului socio economic.
22. Privarea de libertate a minorilor neînsoțiți, inclusiv a celor care solicită azil, și a copiilor separați nu ar trebui să fie niciodată motivată sau să se bazeze exclusiv pe lipsa statutului de rezident.

B. Justiția în interesul copilului înainte de procedurile judiciare

23. Vârsta minimă a răspunderii penale nu ar trebui să fie prea mică. De asemenea, aceasta ar trebui să fie stabilită prin lege.
 24. Soluțiile de înlocuire a procedurilor judiciare, cum ar fi medierea, diversiunea (mecanismelor judiciare) și căile alternative de soluționare a litigiilor, ar trebui încurajate ori de câte ori acestea deservesc în cea mai bună manieră posibilă interesul superior al copilului. Utilizarea preliminară a acestor soluții alternative nu ar trebui să constituie un obstacol în calea accesului copilului la justiție.
 25. Copiii ar trebui să fie informați și consultați în detaliu cu privire la posibilitatea de a recurge fie la o procedură judiciară, fie la alternativele din afara instanței. De asemenea, aceste informații ar trebui să explice eventualele consecințe ale fiecărei opțiuni. Pe baza informațiilor corespunzătoare, juridice sau de altă natură, copiii ar trebui să beneficieze de posibilitatea de a alege între procedurile judiciare sau o soluție alternativă ori de câte ori acest lucru este posibil. Copiii ar trebui să aibă posibilitatea de a obține consiliere juridică sau alte forme de asistență cu scopul de a stabili gradul de relevanță sau oportunitatea altor soluții propuse. În luarea acestei decizii ar trebui să se ia în considerare punctul de vedere al copilului.
 26. Soluțiile de înlocuire a procedurilor judiciare ar trebui să asigure un nivel echivalent de garanții juridice. Respectarea drepturilor copiilor, descrisă în prezentele orientări și în toate instrumentele juridice relevante referitoare la drepturile copilului, ar trebui garantată în aceeași măsură în cadrul procedurilor judiciare și extrajudiciare.
- ## C. Copiii și poliția
27. Poliția ar trebui să respecte drepturile individuale și demnitatea tuturor copiilor și să ia în considerare vulnerabilitatea acestora, și anume, vârsta și maturitatea, precum și orice nevoi speciale ale copiilor care pot suferi de un handicap fizic sau mintal sau care prezintă dificultăți de comunicare.

- 28.** Ori de câte ori un copil este reținut de către poliție, acesta ar trebui să fie informat într-o manieră și într-un limbaj adecvat vârstei și nivelului său de înțelegere asupra motivului pentru care a fost reținut. Copilul ar trebui să aibă acces la un avocat și să beneficieze de posibilitatea de a-și contacta părinții sau o persoană de încredere.
- 29.** În împrejurări cu totul excepționale, părintele (părinții) ar trebui informat (informați) cu privire la prezența copilului la secția de poliție, primind detalii referitoare la motivul reținerii și fiindu-i (fiindu-le) solicitată prezența la secția de poliție.
- 30.** Un copil care a fost reținut nu ar trebui să fie interogat cu privire la un comportament penal sau să fie obligat să dea sau să semneze o declarație referitoare la o astfel de implicare în absența unui avocat sau a unuia dintre părinți sau, în cazul în care niciun părinte nu este disponibil, în prezența unui alt adult de încredere. Prezența părintelui sau a adultului în cauză poate fi exclusă dacă acesta este suspectat de implicare în comportamentul penal sau dacă ridică un obstacol în calea derulării procedurii.
- 31.** Poliția ar trebui să se asigure că niciun copil nu este reținut împreună cu adulții, în cazul în care acest lucru este posibil.
- 32.** Autoritățile ar trebui să se asigure că toți copiii reținuți de poliție beneficiază de condiții de detenție sigure și adecvate nevoilor lor.
- 33.** În statele membre unde acest lucru se încadrează în domeniul lor de competență, procurorii ar trebui să asigure utilizarea abordărilor în interesul copiilor pe parcursul procesului de investigare.

D. Justiția în interesul copilului pe parcursul procedurilor judiciare

1. Accesul la justiție și procedura judiciară

- 34.** În calitate de titulari de drepturi, copiii ar trebui să aibă acces la căile de atac cu scopul de a-și exercita în mod eficient drepturile și de a răspunde la încălcarea acestora. Dreptul intern ar trebui să faciliteze, după caz, posibilitatea de acces la justiție pentru copiii care înțeleg în mod corespunzător drepturile care le revin, precum și căile de atac de care dispun în apărarea drepturilor lor pe baza unei consilieri juridice adecvate.

- 35.** Ar trebui eliminate orice obstacole în calea accesului la justiție, cum ar fi costul procedurilor sau lipsa de consiliere juridică.
- 36.** În cazul unor infracțiuni specifice săvârșite împotriva copiilor sau în cazul anumitor aspecte ținând de dreptul civil sau dreptul familiei, accesul la justiție ar trebui acordat, după caz, pentru o perioadă de timp determinată după ce copilul a împlinit vârsta majoratului. Statele membre sunt încurajate să își reexamineze regulile prescripției.

2. Consiliere și reprezentare juridică

- 37.** Copiii ar trebui să aibă dreptul de a fi reprezentați de un avocat, în special în cadrul procedurilor unde există sau poate apărea un conflict de interese între copil și părinți sau alte părți implicate.
- 38.** Copiii ar trebui să aibă acces la asistență juridică gratuită, în condiții similare sau mai indulgente decât în cazul adulților..
- 39.** Avocații care reprezintă copiii ar trebui să fie instruiți și să cunoască foarte bine drepturile acestora și aspectele conexe, să urmeze cursuri periodice și aprofundate de formare profesională și să fie capabili să comunice cu copiii în funcție de nivelul acestora de înțelegere.
- 40.** Copiii ar trebui considerați clienți cu drepturi depline, iar avocații care îi reprezintă ar trebui să facă cunoscută opinia copiilor.
- 41.** Avocații ar trebui să comunice copilului toate informațiile și explicațiile necesare cu privire la eventualele consecințe ale opiniilor sale.
- 42.** În cazul în care există un conflict de interese între părinți și copii, autoritatea competentă ar trebui să desemneze un tutore *ad litem* sau un alt reprezentant independent care să susțină opiniile și interesele copilului.
- 43.** Ar trebui să se garanteze o reprezentare corespunzătoare și dreptul de a fi reprezentat independent de părinți, în special în cadrul procedurilor în care părinții, membrii familiei sau îngrijitorii sunt autorii prezumtivi ai infracțiunii.

3. Dreptul de a fi ascultat și de a exprima opinii personale

- 44.** Judecătorii ar trebui să respecte dreptul copilului de a fi audiat în toate chestiunile care îl vizează sau cel puțin atunci când se consideră că acesta are capacitate de discernământ cu privire la aspectele discutate.

Mijloacele utilizate în acest scop ar trebui adaptate la nivelul de înțelegere al copilului și la capacitatea acestuia de comunicare, luându-se în considerare circumstanțele specifice cazului. Copiii ar trebui să fie consultați cu privire la modul în care doresc să fie audiați.

45. Ar trebui să se acorde importanța cuvenită opiniilor copilului în funcție de vârsta și maturitatea acestuia.
46. Dreptul de a fi audiat este un drept și nu o obligație a copilului.
47. Un copil nu ar trebui împiedicat să fie audiat doar din motive legate de vârstă. Ori de câte ori un copil dorește să fie audiat într-o cauză care îl vizează în mod direct, judecătorul nu ar trebui să refuze, cu excepția cazului în care acest lucru este în interesul superior al copilului, să îl audieze și să îi asculte opinia.
48. Copiii ar trebui să primească toate informațiile necesare cu privire la modul în care-și pot exercita în mod eficient dreptul de a fi audiați. Cu toate acestea, ar trebui să li se explice că dreptul lor de a fi audiați și de a li se lua în considerare opiniile nu influențează în mod necesar decizia finală.
49. Sentințele judecătorești care vizează copiii ar trebui motivate și explicate în mod corespunzător acestora într-un limbaj ușor de înțeles, în special sentințele care nu au urmat opiniile copiilor.

4. Evitarea întârzierilor nejustificate

50. În toate procedurile care vizează copii ar trebui să se aplice principiul urgenței cu scopul de a furniza un răspuns rapid și de a proteja interesul superior al copilului, respectându-se în același timp statul de drept.
51. În cazurile care implică dreptul familiei (de exemplu, filiație, custodie, răpire parentală), instanțele ar trebui să facă dovada unei diligențe excepționale cu scopul de a evita riscul unor consecințe negative asupra relațiilor de familie.
52. Dacă este cazul, autoritățile judiciare ar trebui să ia în considerare posibilitatea de a lua hotărâri provizorii sau preliminare care vor face obiectul unei verificări ulterioare pe parcursul unei anumite perioade de timp.

53. În conformitate cu legislația, autoritățile judiciare ar trebui să aibă posibilitatea de a lua hotărâri executorii cu efect imediat în cazurile în care se vizează interesul superior al copilului.

5. Organizarea procedurilor, mediului și limbajului adaptat copilului

54. În toate procedurile, copiii ar trebui tratați cu respect, în funcție de vârsta, nevoile speciale, maturitatea și nivelul lor de înțelegere, ținându-se cont de eventualele dificultăți de comunicare ale acestora. Cauzele care implică copii ar trebui soluționate în spații neintimidante și adaptate copilului.
55. Înainte de începerea procedurilor, copiii ar trebui familiarizați cu configurația instanței sau a altor spații. De asemenea, aceștia ar trebui să cunoască rolul și identitatea funcționarilor implicați.
56. Ar trebui să se utilizeze un limbaj adaptat vârstei și nivelului de înțelegere al copilului.
57. În cazul în care copiii sunt audiați sau interogați în cadrul procedurilor judiciare, nejudiciare sau în cadrul altor tipuri de acțiuni, judecătorii și alți specialiști ar trebui să dea dovadă de respect și sensibilitate în interacțiunile cu aceștia.
58. Ar trebui să se permită copiilor să fie însoțiți de părinți sau, după caz, de un adult indicat de către aceștia, cu excepția cazului în care s-a hotărât altfel cu privire la persoana respectivă.
59. Metodele de interogare, cum ar fi înregistrările video sau audio sau audierile cu ușile închise prealabile procesului, ar trebui utilizate și considerate probe admisibile.
60. Copiii ar trebui protejați, pe cât posibil, împotriva imaginilor sau informațiilor care le pot afecta bunăstarea. În cazul în care judecătorul decide să divulge imagini sau informații care pot prejudicia copilul, acesta ar trebui să solicite recomandări din partea altor specialiști, cum ar fi psihologi sau asistenți sociali.
61. Ședințele de judecată la care participă copiii ar trebui adaptate la ritmul și capacitatea de atenție a acestora: ar trebui planificate pauze regulate

și audieri care să nu dureze prea mult timp. Pentru a facilita participarea copiilor în deplinătatea capacității lor cognitive și pentru a le păstra stabilitatea emoțională, perturbările ședințelor de judecată ar trebui să fie reduse la minimum.

- 62. Pe cât posibil, sălile de audiere și de așteptare ar trebui amenajate astfel încât să creeze un mediu adaptat copiilor.
- 63. Pe cât posibil, ar trebui să fie amenajate instanțe (sau săli) speciale, proceduri și instituții pentru copiii aflați în conflict cu legea. Aceasta poate include înființarea unor unități speciale în cadrul poliției, sistemului judiciar sau ministerului public.

6. Probe/declarații ale copiilor

- 64. Interogarea copiilor și obținerea informațiilor de la aceștia ar trebui, pe cât posibil, să fie efectuate de către personal calificat. Ar trebui să se depună toate eforturile posibile pentru ca minorii să depună mărturie în cele mai favorabile spații și în cele mai bune condiții, adaptate la vârsta, maturitatea și nivelul lor de înțelegere, ținându-se cont de eventualele dificultăți de comunicare ale acestora.
- 65. Ar trebui încurajate declarațiile audiovizuale ale copiilor victime sau martori, respectându-se în același timp dreptul altor părți de a contesta conținutul declarațiilor respective.
- 66. În cazul în care sunt necesare mai multe interogatorii, este de preferat ca acestea să fie efectuate de către aceeași persoană cu scopul de a se asigura coerența abordării în interesul superior al copilului.
- 67. Numărul de interogatorii ar trebui să fie cât mai redus cu putință, iar durata acestora ar trebui adaptată la vârsta și capacitatea de atenție a copilului.
- 68. Contactul direct, confruntarea sau comunicarea dintre un copil victimă sau martor și presupusul autor al infracțiunii ar trebui, pe cât posibil, să fie evitată, cu excepția cazului în care copilul victimă solicită altfel.
- 69. În cadrul procedurilor penale, copilul ar trebui să aibă posibilitatea de a depune mărturie în absența presupusului autor al infracțiunii.

- 70. Existența unor norme mai puțin stricte cu privire la depunerea mărturiei, cum ar fi absența cerinței de a depune jurământ, alte declarații similare sau alte măsuri procedurale în interesul copilului, nu ar trebui să diminueze valoarea mărturiei unui copil.
- 71. Protocoale de interogare care iau în considerare diferite stadii de dezvoltare a copilului ar trebui concepute și aplicate într-un mod care să sprijine validitatea mărturiei acestuia. Protocoalele respective ar trebui să evite întrebările orientate, sporind, în consecință, fiabilitatea acestora.
- 72. În vederea interesului superior și a bunăstării copilului, judecătorul ar trebui să aibă posibilitatea de a permite unui copil să nu depună mărturie.
- 73. Declarația sau mărturia unui copil nu ar trebui considerate niciodată invalide sau nefiababile doar din cauza vârstei copilului.
- 74. Ar trebui să se aibă în vedere posibilitatea de a lua declarații copiilor victime sau martori în cadrul structurilor și locațiilor adaptate în mod special acestora.

E. Justiția în interesul copilului după încheierea procedurilor judiciare

- 75. Avocatul, tutorele *ad litem* sau reprezentantul juridic al copilului ar trebui să comunice și să explice acestuia din urmă hotărârea instanței într-un limbaj adaptat nivelului său de înțelegere și să îi furnizeze informațiile necesare cu privire la măsurile care pot fi luate, cum ar fi căile de atac sau mecanismele independente de depunere a plângerilor.
- 76. Autoritățile naționale ar trebui să adopte, fără întârziere, toate măsurile necesare pentru a facilita punerea în executare a hotărârilor judecătorești care vizează în mod direct sau indirect copiii.
- 77. În cazul în care o hotărâre judecătorească nu a fost pusă în executare, copiii ar trebui să fie informați, eventual de avocatul, tutorele *ad litem* sau reprezentantul lor juridic, cu privire la căile de atac disponibile fie prin intermediul mecanismelor nejudiciare, fie prin accesul la justiție.

- 78.** Executarea silită a hotărârilor judecătorești ar trebui să fie o măsură de ultimă instanță în cazurile care implică dreptul familiei atunci când sunt implicați copii.
- 79.** În cadrul procedurilor extrem de conflictuale, serviciile specializate ar trebui să ofere, după pronunțarea sentinței și ideal în mod gratuit, orientări și sprijin copiilor și familiilor acestora.
- 80.** Victimele neglijenței, ale violenței, ale abuzurilor sau ale altor infracțiuni ar trebui să beneficieze, ideal în mod gratuit, de îngrijiri medicale speciale și de programe sau măsuri sociale și terapeutice corespunzătoare. Copiii și îngrijitorii acestora ar trebui să fie informați cât mai curând posibil și în mod corespunzător cu privire la existența unor astfel de servicii.
- 81.** Avocatul, tutorele sau reprezentantul juridic al copilului ar trebui să fie mandatat pentru a adopta toate măsurile necesare solicitării de despăgubiri pe parcursul sau după încheierea procedurii penale în care copilul este victimă. După caz, costurile ar trebui suportate de către stat și recuperate ulterior de la autorul infracțiunii.
- 82.** Măsurile și sancțiunile prevăzute pentru copiii care se află în conflict cu legea ar trebui să fie întotdeauna răspunsuri constructive și personalizate în funcție de faptele comise, ținându-se cont de principiul proporționalității, vârsta, de bunăstarea și dezvoltarea fizică și psihică a copilului, precum și de circumstanțele cazului. Ar trebui să se asigure dreptul la educație, formare profesională, angajare, reabilitare și reinserție.
- 83.** Cu scopul de a promova reinserția socială și în conformitate cu legislația națională, cazierile judiciare ale copiilor nu ar trebui divulgate în afara sistemului judiciar înainte ca aceștia să ajungă la vârsta majoratului. Sunt permise derogări de la această cerință în cazul infracțiunilor grave, *inter alia* din motive de siguranță publică sau atunci când se pune problema ocupării unui loc de muncă care implică interacțiune cu copiii.

V. Promovarea altor acțiuni în interesul copilului

Statele membre sunt încurajate:

- a.** să promoveze cercetarea tuturor aspectelor justiției în interesul copilului, inclusiv tehnicile de interogare adaptate copilului, difuzarea informațiilor și formarea profesională cu privire la aceste tehnici;

- b.** să facă schimb de practici și să promoveze la nivel internațional cooperarea în domeniul justiției în interesul copilului;
- c.** să promoveze publicarea și difuzarea la scară largă a instrumentelor juridice relevante într-o versiune adaptată copilului;
- d.** să înființeze sau, după caz, să mențină și să consolideze unități de informare cu privire la drepturile copilului, aflate eventual în legătură cu barourile de avocați, serviciile de asistență socială, mediatorii (pentru copii), organizațiile neguvernamentale (ONG-uri) etc.;
- e.** să faciliteze accesul copiilor la justiție și la mecanismele de depunere a plângerilor, precum și să recunoască sau să faciliteze ulterior rolul ONG-urilor și al altor instituții sau organisme independente, cum ar fi mediatorii pentru copii, cu scopul de a susține accesul eficient al copiilor la justiție și la mecanismele independente de depunere a plângerilor atât la nivel național, cât și la nivel internațional;
- f.** să ia în considerare stabilirea unui sistem de judecători și avocați specializați în apărarea copiilor și să dezvolte jurisdicții în care să poată fi adoptate măsuri juridice și sociale în favoarea copiilor și a familiilor acestora;
- g.** să dezvolte și să faciliteze recursul copiilor și al altor persoane care acționează în numele acestora la mecanismele internaționale și europene de protecție a drepturilor omului și a drepturilor copilului în vederea exercitării și protejării acestor drepturi în cazul care nu există căi de atac la nivel național sau dacă acestea au fost epuizate;
- h.** să facă drepturile omului, inclusiv drepturile copilului, un subiect de studiu obligatoriu în programele școlare și pentru specialiștii care lucrează cu copiii;
- i.** să dezvolte și să sprijine sistemele care urmăresc să sensibilizeze părinții cu privire la drepturile copilului;
- j.** să înființeze centre adaptate copilului, organisme de tot felul și centre interdisciplinare pentru copiii victime și martori, unde aceștia din urmă pot fi interogați și supuși unui examen medico-legal, pot fi evaluați în detaliu și pot primi toate serviciile terapeutice relevante din partea specialiștilor calificați;

- k.** să pună în practică servicii specializate de sprijin și informare accesibile în mod gratuit, cum ar fi consultații online, linii de asistență și servicii comunitare locale;
- l.** să se asigure că toți specialiștii care lucrează cu copiii în cadrul sistemelor judiciare beneficiază de sprijinul și formarea adecvată, precum și de orientări practice cu scopul de a garanta și de a pune în aplicare în mod corespunzător drepturile copilului, în special în momentul evaluării interesului superior al copiilor în toate tipurile de proceduri care îi vizează pe aceștia în mod direct sau indirect.

VI. Monitorizare și evaluare

Statele membre sunt încurajate, de asemenea:

- a.** să revizuiască legislația, politicile și practicile interne cu scopul de a asigura reformele necesare pentru punerea în aplicare a prezentelor orientări;
- b.** să ratifice cât mai curând posibil, în cazul în care nu au făcut-o până în prezent, convențiile relevante ale Consiliului Europei cu privire la drepturile copilului;
- c.** să-și revizuiască periodic și să-și evalueze metodele de lucru utilizate în cadrul justiției în interesul copilului;
- d.** să mențină sau să stabilească un cadru cuprinzător în funcție de mecanismele independente, cu scopul de a promova și monitoriza punerea în aplicare a prezentelor orientări, în conformitate cu sistemele lor juridice și administrative;
- e.** să se asigure că societatea civilă, în special organizațiile, instituțiile și organismele care vizează să promoveze și să protejeze drepturile copilului, participă din plin la procesul de monitorizare.

Partea a doua

Expunere de motive

De ce este necesar un instrument nou?

1. Pentru Consiliul Europei, protecția drepturilor copilului și promovarea unei justiții în interesul copilului reprezintă o prioritate. Problema privind protecția copilului a fost abordată de Planul de acțiune al celui de-Al treilea summit al șefilor de stat și de guvern din cadrul Consiliului Europei organizat la Varșovia în 2005.
2. Deși la nivel internațional, european și național există o serie de instrumente juridice, rămân unele lacune între teorie și practică, iar guvernele și specialiștii care lucrează cu copiii solicită asistență pentru a putea garanta punerea în aplicare eficientă a instrumentelor avute la dispoziție. În celebra cauză *V. și T. / Regatul Unit*, doi băieți de 10 ani care au răpit și omorât în bătaie un copil de 2 ani au fost judecați ca adulți, cazul fiind mediatizat la scară largă de mass-media. Curtea Europeană a Drepturilor Omului (denumită în continuare „Curtea”) a considerat ulterior că procesul a fost de neînțeles și intimidant pentru copiii care nu au putut să participe în mod efectiv la procedurile desfășurate împotriva lor și a stabilit o încălcare a articolului 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului (denumită în continuare „CEDO”), care garantează dreptul la un proces echitabil. În cauza *Sahin / Germania*, aceeași Curte a considerat că încălcarea semnificativă a constat în neascultarea punctului de vedere al copilului, indicând faptul că instanța națională trebuia să adopte măsurile necesare pentru a contacta în mod direct copilul și că doar prin aceste mijloace poate fi garantat interesul superior al copilului.

3. Astfel de cazuri ar fi putut avea loc în orice stat membru al Consiliului Europei. Acestea ilustrează necesitatea de îmbunătățire a accesului la justiție și a tratamentului copiilor în cadrul procedurilor judiciare și nejudiciare, importanța sensibilizării și diseminării cunoștințelor în rândul specialiștilor care lucrează cu copiii în cadrul acestor proceduri, precum și furnizarea unei formări corespunzătoare cu scopul de a garanta interesul superior al copilului și buna administrare a justiției.

Context

4. Următoarele orientări reprezintă răspunsul direct al Consiliului Europei la Rezoluția nr. 2 privind justiția în interesul copilului, adoptată în cadrul celei de-a 28-a conferințe a miniștrilor europeni de justiție (Lanzarote, 25-26 octombrie 2007), care solicita orientări concrete pentru statele membre în acest domeniu. În consecință, Comitetul de Miniștri a însărcinat patru organisme ale Consiliului Europei cu redactarea orientărilor privind justiția în interesul copilului (denumite în continuare „orientările”), propunând soluții de asistare a statelor membre cu privire la înființarea unor sisteme judiciare care să răspundă nevoilor specifice ale copiilor cu scopul de a asigura accesul eficient și adecvat al acestora la justiție și tratamentul corespunzător în justiție în orice materie: civilă, administrativă sau penală.

Metode de lucru

5. Având în vedere această perspectivă transversală, Consiliul Europei a adoptat o abordare inovatoare integrată care reunește trei dintre principalele sale comitete interguvernamentale responsabile cu dreptul civil și administrativ (Comitetul european pentru cooperare judiciară – CDCJ), dreptul penal (Comitetul european pentru probleme penale – CDPC), drepturile omului în general (Comitetul director pentru drepturile omului – CDDH), precum și Comisia europeană pentru eficiența justiției (CEPEJ). Orientările au fost redactate, de asemenea, în strânsă cooperare cu programul „Construirea unei Europe cu și pentru copii”, care a transformat justiția în interesul copilului într-unul din pilonii principali ai Strategiei Consiliului Europei privind drepturile copilului pentru perioada 2009-2011.

6. Consiliul Europei a demarat lucrările în 2008, odată cu pregătirea unui număr de patru rapoarte ale experților care au evaluat provocările și obstacolele întâmpinate de copii în ceea ce privește accesul la justiție la nivel național în toate sectoarele sistemului judiciar. Rapoartele au fost prezentate și utilizate ca punct de plecare pentru discuțiile din cadrul conferințelor la nivel înalt ale Consiliului Europei, care au avut loc sub auspiciile președinției suedeze a Comitetului de Miniștri, „Construirea unei Europe cu și pentru copii – Către o strategie pentru perioada 2009-2011” (Stockholm, 8-10 septembrie 2008) și a președinției spaniole a Comitetului de Miniștri, „ Protecția copiilor în sistemele judiciare europene” (Toledo, 12-13 martie 2009). Rezultatele rapoartelor și concluziile conferințelor au reprezentat o contribuție importantă la redactarea orientărilor și au furnizat un material valoros pentru grupul de specialiști privind justiția în interesul copilului (CJ-S-CH), înființat în vederea redactării orientărilor pentru perioada 2009-2010.

Procedura de redactare

7. Grupul de specialiști a fost compus din 17 specialiști independenți selectați de Consiliul Europei în colaborare cu CDCJ, CDPC și CDDH, pe baza expertizei personale a acestora în materia drepturilor copilului, respectându-se în același timp un echilibru între specializări (între dreptul civil și administrativ, dreptul penal și drepturile omului), precum și un echilibru geografic și de gen. Președintele grupului a fost domnul Seamus Carroll (Irlanda) – președintele CDCJ, vicepreședinte - doamna Ksenija Turković (Croatia), numită de CDPC, și expert științific - doamna Ankie Vandekerckhove, specialist belgian în drepturile copilului.

8. Grupul a inclus judecători, avocați, procurori, academicieni, psihologi, agenți de poliție, asistenți sociali și reprezentanți guvernamentali ai statelor membre, având, prin urmare, o compoziție multidisciplinară. Diferiți observatori, inclusiv reprezentanți ai principalelor organizații interguvernamentale și neguvernamentale internaționale, au contribuit, de asemenea, la lucrările sale.

9. Proiectul de orientări și expunerea de motive a acestora au fost examinate și aprobate de CDCJ în timpul celei de-a 85-a reuniuni plenare desfășurată în perioada 11-14 octombrie 2010, înainte de a fi trimise spre adoptare Comitetului de Miniștri la 17 noiembrie 2010. Înainte de această dată, CDPC și CDDH au luat notă de text și l-au susținut pe parcursul sesiunilor lor plenare (7-10 iunie și, respectiv, 15-18 iunie 2010).

Consultarea părților interesate

10. Consultarea diferitelor părți interesate cu privire la proiectul de orientări a fost asigurată pe tot parcursul procesului de redactare prin consultări publice continue cu privire la proiectele succesive de text în perioada octombrie 2009 – mai 2010. A fost organizată o audiere cu principalele ONG-uri internaționale și alte părți interesate specializate în drepturile copilului la 7 decembrie 2009 la Strasbourg. Cel de-al 4-lea proiect de orientări a fost înaintat în mod special statelor membre și anumitor puncte de contact pentru comentarii, precum și anumitor parteneri interni și externi în perioada ianuarie-mai 2010. Grupul a luat ulterior în considerare comentariile acestora în momentul finalizării textului, asigurând, prin urmare, o procedură de adoptare transparentă și incluzivă.

Consultarea copiilor și tinerilor

11. În conformitate cu mandatul grupului de specialiști, Consiliul Europei a organizat, de asemenea, o consultare directă a copiilor și tinerilor cu privire la justiție în 2010. Un număr de 30 de parteneri de pe teritoriul Europei au contribuit la redactarea, traducerea și difuzarea unui chestionar în 11 limbi și la organizarea unor grupuri de discuții. Dr Ursula Kilkelly, expert irlandez cu privire la drepturile copiilor, a analizat 3 721 de răspunsuri provenind din 25 țări, care au fost luate în considerare de CJ-S-CH în momentul finalizării orientărilor. Subiectele-cheie au vizat familia, (ne)încrederea în autorități, nevoia copiilor și tinerilor de a fi respectați și importanța de a fi ascultați¹.

12. Această consultare a reprezentat prima încercare a Consiliului Europei de a implica în mod direct copiii și tinerii în momentul elaborării unui instrument juridic, urmând a fi extinsă cu scopul de a include și alte activități similare menite să asigure participarea semnificativă a copiilor și tinerilor în lucrările normative ale organizației. Aceasta a fost desfășurată cu sprijinul financiar generos din partea guvernului Finlandei.

1. Raportul este disponibil pe site-ul web: www.coe.int/childjustice.

13. Pe parcursul procesului de elaborare s-au făcut numeroase modificări cu scopul de a garanta faptul că orientările respectă nevoile copiilor și că acestea răspund cerințelor copiilor cu privire la sistemul judiciar. În general, s-au depus eforturi considerabile pentru a se asigura luarea în considerare a opiniilor acestora cu privire la detaliile, domeniul de aplicare și puterea prezentelor orientări.

14. În special, punctele de vedere ale copiilor au fost utilizate pentru:

- susținerea amplitudinii și a manierei în care orientările recunosc dreptul copiilor de a fi ascultați, de a primi informații referitoare la drepturile lor, de a se bucura de o reprezentare independentă și de a participa în mod eficient la deciziile luate în ceea ce-i privește. Conținutul tuturor secțiunilor relevante a fost consolidat în acest scop. De exemplu, orientările solicită în prezent judecătorilor să respecte dreptul oricărui copil de a fi audiat în toate chestiunile care îl vizează, să adapteze mijloacele utilizate la nivelul de înțelegere și capacitatea de comunicare a copilului și să ia în considerare circumstanțele specifice ale cazului;
- asigurarea introducerii unor dispoziții relevante în cadrul orientărilor astfel încât copiii să înțeleagă și să primească feedback cu privire la importanța opiniilor lor;
- consolidarea dispozițiilor din orientări cu scopul de a sprijini copiii înaintea, pe parcursul și în urma contactului cu sistemul judiciar. S-a acordat o atenție specială rolului părinților și persoanelor în care copiii au încredere (de exemplu, secțiunea privind copiii și poliția);
- susținerea dispozițiilor pentru dreptul fără echivoc al copiilor de a avea acces la mecanismele independente și eficiente de depunere a plângerilor în toate domeniile sistemului judiciar, sprijinirea specializării personalului și solicitarea formării corespunzătoare a tuturor specialiștilor care intră în contact cu copiii în cadrul sistemului judiciar. Aceste aspecte au fost considerate drept esențiale pentru abordarea lipsei de încredere în autorități, exprimată de copii pe parcursul consultărilor;
- consolidarea dispozițiilor privind confidențialitatea contactelor dintre specialiști și copii;
- promovarea consultării și, după caz, a parteneriatului cu copiii în ceea ce privește funcționarea justiției în interesul copilului, dezvoltarea și revizuirea legislației, a politicilor și a practicilor.

Structură și conținut

- 15.** Prezentele orientări reprezintă un instrument cu caracter neobligatoriu. Deși în cadrul orientărilor se utilizează frecvent condiționalul „ar trebui”, atunci când principiile relevante sunt extrase dintr-un instrument juridic obligatoriu, indiferent dacă este vorba despre un instrument al Consiliului Europei sau alt instrument internațional, utilizarea condițional-optativului nu trebuie înțeleasă ca o limitare a efectului juridic al respectivului instrument obligatoriu.
- 16.** Prezentele orientări se bazează pe normele internaționale, europene și naționale existente. Interesul superior al copilului reprezintă firul conducător al orientărilor în cauză, întrucât acestea iau în considerare principiile esențiale prevăzute de CEDO și jurisprudența relevantă a Curții, precum și Convenția Organizației Națiunilor Unite privind drepturile copilului. Orientările promovează și protejează, printre altele, dreptul la informare, la reprezentare și la participare a copiilor în cadrul procedurilor judiciare și nejudiciare, oferind acestora un loc și o voce în toate etapele procedurilor judiciare. Ca instrument practic, acestea prezintă, de asemenea, bunele practici și propun soluții practice pentru remedierea incoerențelor și a lacunelor juridice. De exemplu, sunt abordate tehnicile specifice de audiere a copilului (inclusiv într-o sală de audiere). Prezentele orientări nu reprezintă doar o declarație de principii, ci aspiră să fie un ghid practic pentru punerea în aplicare și evoluția normelor internaționale convenite și obligatorii.
- 17.** În conformitate cu mandatul CJ-S-CH, textul orientărilor este structurat în jurul diferitelor principii aplicabile înaintea, pe parcursul și după încheierea procedurilor.
- 18.** În cadrul prezentelor orientări, atenția statelor membre ale Consiliului Europei care au în vedere elaborarea legislației referitoare la copii în cadrul procedurilor judiciare și nejudiciare se îndreaptă către principiile, normele și bunele practici recunoscute².

2. Informații privind lucrările Consiliului Europei cu privire la justiția în interesul copilului și evoluția acestora sunt disponibile la: www.coe.int/childjustice.

Introducere

- 19.** În ultimele decenii, numeroase organizații publice și private, mediatori, factori de decizie și alte părți au încercat să asigure că toți copiii³ sunt informați cu privire la drepturile lor și că acestea din urmă sunt consolidate în viața de zi cu zi. În pofida celebrării recente a 60 de ani de existență a CEDO și a 20 de ani de existență a Convenției Organizației Națiunilor Unite privind drepturile copilului, realitățile la nivel național, regional și internațional au demonstrat adesea că drepturile copiilor continuă să fie încălcate.
- 20.** Copiii pot intra în contact cu sistemul judiciar sau nejudiciar în numeroase moduri: atunci când părinții divorțează sau luptă pentru custodia lor, atunci când copiii comit infracțiuni, sunt martorii sau victimele unei infracțiuni, solicită azil etc. Copiii sunt purtători de drepturi și, în acest context, este necesar ca procedurile să fie adaptate acestora cu scopul de a-i sprijini în cea mai bună manieră posibilă în cazul în care copiii sunt nevoiți să recurgă la proceduri judiciare și nejudiciare în vederea protejării drepturilor de care beneficiază⁴.
- 21.** Există numeroase obstacole juridice, sociale, culturale și economice care împiedică accesul copiilor la justiție, lipsa capacității juridice fiind probabil cea mai importantă dintre acestea. De cele mai multe ori, părinții sau tutorii îi reprezintă din punct de vedere juridic. Însă în cazul în care reprezentantul juridic al copiilor nu dorește sau nu poate să acționeze în numele lor, iar autoritățile publice competente nu inițiază nicio procedură, copiii nu beneficiază de o modalitate de a-și apăra drepturile sau nu pot să reacționeze împotriva încălcărilor. În aceste cazuri și dacă autoritatea competentă nu a desemnat un

3. Persoanele cu vârsta de până la 18 ani.

4. U. Kilkelly, “Youth courts and children’s rights: the Irish experience” (Instanțele pentru minori și drepturile copiilor: Experiința irlandeză) în *Youth Justice (Justiția juvenilă)*, p. 41: „Convenția privind drepturile copilului, adoptată în 1989, a consolidat această protecție prin furnizarea unui ansamblu de norme procedurale care recunosc, pe de o parte, dreptul copilului la un proces echitabil, iar, pe de altă parte, necesitatea de a adapta procedurile judiciare la nevoile și drepturile copilului.”

reprezentant special, copiii nu își pot exercita dreptul elementar de a înainta o acțiune în justiție, chiar dacă CEDO conține anumite principii fundamentale în acest sens (a se vedea articolul 6, care include, *inter alia*, dreptul la un proces echitabil). În timp ce convenția include drepturi umane pentru „orice persoană”, înaintarea unei acțiuni în justiție este în special dificilă pentru copii. În pofida faptului că Curtea dispune de o anumită jurisprudență referitoare la drepturile copilului, atât instanțele naționale, cât și internaționale sunt rareori accesibile copiilor, adulții rămânând singurii care pot iniția, în general, o acțiune în numele acestora⁵. Prin urmare, problema privind accesul copiilor la justiție trebuie abordată în cadrul orientărilor privind justiția în interesul copilului⁶.

22. Orientările privind justiția în interesul copilului vizează să abordeze statutul și situația copiilor, precum și modul în care sunt aceștia tratați în cadrul procedurilor judiciare și nejudiciare. Cu toate acestea, înainte de a înainta o acțiune în justiție, abordarea metodelor alternative de soluționare a litigiilor, cum ar fi medierea, poate fi în interesul superior al copilului. Prezentele orientări vizează atât procedurile judiciare, cât și cele extrajudiciare.
23. Orientările sunt menite să stimuleze discuțiile referitoare la drepturile copiilor în practică și să încurajeze statele membre să adopte măsuri suplimentare pentru a le pune în practică și a umple lacunele existente. Acestea nu sunt menite să aducă atingere vreunui aspect de drept material sau drepturilor concrete ale copiilor și nu au caracter obligatoriu. Majoritatea orientărilor vor necesita doar o modificare a abordării privind opiniile și nevoile copiilor.
24. De asemenea, orientările sunt menite să servească drept modalități practice pentru statele membre cu scopul de le ajuta să-și adapteze sistemele judiciare și nejudiciare la nevoile specifice ale copiilor în cadrul procedurilor penale, administrative și civile, indiferent de statutul sau capacitatea copiilor. Acestea trebuie utilizate, de asemenea, în domeniul specific al legii, cum ar fi legislația privind protecția tinerilor existentă în anumite state membre.

5. F. Tulkens, *International justice for children* (Justiția internațională pentru copii), Monografia nr. 3, Editura Consiliului Europei, 2009, p. 17-33.

6. Aceasta este cu atât mai necesară cu cât mandatul Grupului de specialiști privind justiția în interesul copilului prevede în special identificarea lacunelor în domeniu.

25. În acest context, orientările caută să faciliteze punerea în aplicare a principiilor directe ale Convenției Organizației Națiunilor Unite privind drepturile copilului. În același timp, toate drepturile prevăzute de CEDO și confirmate de Curte se aplică copiilor în aceeași măsură precum adulților.
26. Întrucât lacuna dintre dispozițiile respective și drepturile reale ale copiilor este frapantă, expunerea de motive face trimiteri frecvente la bunele practici, de drept și de fapt, ale statelor membre și la jurisprudență. Acestea pot servi drept informații utile și sursă de inspirație.

Expunere de motive

Preambul

27. Principalele organizații internaționale în domeniul drepturilor omului, cum ar fi Organizația Națiunilor Unite și Consiliul Europei, au elaborat deja standarde și orientări semnificative referitoare la drepturile copilului. Acestea vor fi luate în considerare la momentul potrivit. Preambulul menționează standardele în special relevante în acest domeniu, fără a împiedica statele membre să introducă sau să aplice standarde mai ridicate sau măsuri mai avantajoase. Acesta solicită, de asemenea, statelor membre să ratifice în cel mai scurt timp posibil convențiile relevante ale Consiliului Europei cu privire la drepturile copilului. Aceasta este o măsură practică, întrucât anumite instrumente nu au fost ratificate de majoritatea statelor membre⁷.

I. Domeniu de aplicare și scop

28. Domeniul de aplicare și scopul instrumentului sunt discutate la alineatele (1)-(3). Astfel cum s-a indicat anterior, orientările se aplică dreptului penal, civil sau administrativ și vizează să garanteze respectarea integrală a tuturor drepturilor copiilor în cadrul procedurilor judiciare, în echilibru perfect cu drepturile celorlalte părți implicate.

II. Definiții

29. Definiția termenului „copil” este formulată în conformitate cu articolul 1 din Convenția Organizației Națiunilor Unite privind drepturile copilului și cu articolul 1.1 din Convenția europeană privind exercitarea drepturilor copiilor (STE nr. 160). CEDO recunoaște drepturile „oricărei persoane” și nu exclude persoanele care au vârsta sub 18 ani. Pot exista

7. Documentul Adunării Parlamentare a Consiliului Europei (AS/Jur (2009)40) privind „Specificitatea și valoarea adăugată a *acquis*-ului dreptului convențional al Consiliului Europei”.

cazuri în care o persoană cu vârsta sub 18 ani să nu fie considerată copil, de exemplu, în cazurile de emancipare care există în anumite state membre.

- 30.** Definiția termenului „părinte” de la litera (b) include toate persoanele cu responsabilități părintești care pot să nu fie întotdeauna părinții biologici, dar și alte persoane care dețin astfel de responsabilități părintești, cum ar fi tutorii sau reprezentanții juridici desemnați.
- 31.** În timp ce justiția „în interesul copilului” este definită la litera (c), textul insistă, de asemenea, asupra faptului că domeniul de aplicare a acesteia depășește sistemul și procedurile judiciare actuale. Aceasta vizează toți specialiștii care lucrează cu copiii în cadrul procedurilor judiciare sau extrajudiciare. Sectoare precum poliția, serviciile sociale și psihiatrice sunt, de asemenea, responsabile de adaptarea justiției la situația copiilor. Orientările urmăresc să garanteze faptul că toți acești specialiști cunosc și respectă în mod corespunzător drepturile copiilor.

III. Principii fundamentale

A. Participare⁸

- 32.** Principiul participării, potrivit căruia copiii au dreptul să își exprime opinia cu privire la toate aspectele care îi vizează, este unul dintre principiile directe ale Convenției Organizației Națiunilor Unite privind drepturile copilului⁹. În timp ce aceasta nu înseamnă că se va ține întotdeauna cont de opinia lor, orientările solicită luarea în considerare

8. Pentru informații suplimentare, a se vedea Comentariul general nr. 12 privind dreptul copilului de a fi ascultat (CRC/C/GC/12, 1 iulie 2009) și comentariile din capitolul IV, D, 3, dreptul de a fi ascultat. A se vedea, de asemenea, Recomandarea nr. R (98) 8 a Comitetului de Miniștri privind participarea copiilor la viața de familie și socială, 18 septembrie 1998, alineatul (4): „participarea este un factor decisiv pentru garantarea coeziunii sociale și o viață democratică în conformitate cu valorile unei societăți multiculturale și principiile toleranței”; alineatul (5): „participarea copiilor este esențială pentru influențarea propriilor condiții de viață, întrucât participarea nu înseamnă doar contribuția la funcționarea instituțiilor și procesul decizional ci, în primul rând, contribuția la o structură democratică generală relevantă pentru toate sectoarele vieții de familie și sociale”. A se vedea, de asemenea, hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului (Marea Cameră) din 16 decembrie 1999, *T. / Regatul Unit*, nr. 24724/94, punctul (83) și hotărârea din 16 decembrie 1999, *V. / Regatul Unit*, nr. 24888/94, punctul (85): „[...] Articolul 6, citit ca întreg, garantează dreptul unei persoane acuzate de a participa în mod eficient la procesul penal”.

9. Convenția Organizației Națiunilor Unite privind drepturile copilului, articolul 12.

serioasă și corespunzătoare a opiniilor copiilor în funcție de vârsta, maturitatea și circumstanțele cazului, în conformitate cu dreptul procedural intern.

- 33.** Trimiterea la termenul „capacitate de discernământ”¹⁰ nu ar trebui considerată o limitare, ci mai degrabă o obligație a autorităților de a evalua, pe cât posibil, capacitatea copilului. În loc să se presupună cu ușurință că minorul nu are capacitate de discernământ, statele trebuie să pornească de la premiza că un copil posedă, de fapt, această capacitate. Nu este obligația copilului să demonstreze acest lucru. În conformitate cu legislația privind drepturile copilului, textul părții III A.2 subliniază mesajul esențial potrivit căruia copiii sunt purtători de drepturi.
- 34.** Statele sunt încurajate să nu fixeze limite de vârstă standard¹¹. Orientările Organizației Națiunilor Unite în materie de justiție referitoare la copiii victime și martori ai actelor de criminalitate prevăd, de asemenea, că „vârsta nu ar trebui să constituie un impediment pentru exercitarea dreptului unui copil de a participa din plin la procedura judiciară”¹².
- 35.** În cazurile privind familia, copiii ar trebui implicați în discuții înainte de luarea oricărei decizii care le poate afecta bunăstarea actuală și/sau viitoare. Adoptarea tuturor măsurilor care garantează implicarea copiilor în procedurile judiciare ar trebui să fie responsabilitatea judecătorului, care ar trebui să verifice dacă copiii au fost implicați în mod eficient în procedură și dacă aceștia sunt absenți numai în cazul în care ei înșiși au refuzat să participe sau dacă maturitatea și nivelul lor de înțelegere nu le permite implicarea. Organizațiile voluntare și mediatorii pentru copii ar trebui, de asemenea, să depună toate eforturile necesare pentru a se asigura că aceștia sunt implicați în procedurile privind dreptul familiei și că nu sunt puși în fața unui *fapt împlinit*¹³.

10. *Ibid.*, articolul 12.1.

11. Comentariul general nr. 12 privind dreptul copilului de a fi ascultat, alineatele (20)-(21) (CRC/C/GC/12, 1 iulie 2009).

12. Orientările Organizației Națiunilor Unite în materie de justiție referitoare la copiii victime și martori ai actelor de criminalitate (ECOSOC Res 2005/20, 22 iulie 2005), alineatul (18).

13. Anumite state membre sancționează părinții care nu reușesc să-și onoreze angajamentele în materie de custodie și vizită în pofida faptului că minorul poate fi cel care refuză să se conformeze. În alte state membre, părinții pot fi condamnați la închisoare în cazul nerespectării unei hotărâri judecătorești, această eventualitate putând fi evitată prin implicarea copilului în orice decizie luată în numele său.

Într-o cauză în care era implicat un minor cu un nivel scăzut de înțelegere, Curtea a hotărât că „participarea efectivă în acest context presupune faptul că acuzatul înțelege în general natura și rolul său în cadrul procedurii, inclusiv importanța oricărei sancțiuni care poate fi impusă. Aceasta înseamnă că inculpatul, dacă este necesar, cu asistența, de exemplu, a unui interpret, avocat, asistent social sau prieten, ar trebui să fie capabil să înțeleagă, în linii mari, ceea ce se întâmplă în instanță. Inculpatul ar trebui să fie capabil să urmărească declarațiile martorilor acuzării și, în cazul în care este reprezentat, să expună avocaților săi propria versiune a evenimentelor, să le indice orice declarații cu care nu este de acord și să îi informeze cu privire la orice aspecte care pot fi înaintate în apărarea sa”¹⁴. În plus, este „esențial ca minorul să fie judecat de o instanță specializată capabilă să fie atentă la handicapurile acestuia, să țină cont de acestea și să-și adapteze procedura în consecință”¹⁵.

În mod similar, în cauza *Sahin / Germania*, Curtea a concluzionat următoarele într-un caz de custodie: „a declara că instanțele interne sunt obligate să audieze întotdeauna copilul cu privire la dreptul de vizită al unui părinte care nu deține custodia ar însemna să se meargă prea departe, însă aceasta depinde de circumstanțele specifice ale fiecărui caz în parte, ținându-se cont în mod corespunzător de vârsta și maturitatea copilului în cauză”¹⁶.

În cele din urmă, într-un alt caz de custodie, *Hokkannen / Finlanda*, Curtea a considerat că o fată de 12 ani era „suficient de matură pentru ca opiniile sale să fie luate în considerare și, prin urmare, pentru ca dreptul de vizită să nu fie acordat împotriva dorinței sale”¹⁷.

B. Interesele superioare ale copilului

- 36.** Interesele superioare ale copilului ar trebui să aibă prioritate în toate cazurile care vizează copiii. Prin urmare, situația trebuie evaluată cu atenție. Recunoscând complexitatea exercițiului, prezentele orientări promovează redactarea unor metode multidisciplinare pentru evaluarea intereselor superioare ale copilului. Evaluarea devine cu atât mai delicată cu cât interesele copilului ar trebui conciliate cu interesele celorlalte părți implicate, cum ar fi alți copii, părinți, victime etc. O astfel de conciliere ar trebui să fie efectuată cu profesionalism, de la caz la caz.
- 37.** Interesele superioare ale copilului ar trebui să fie luate întotdeauna în considerare împreună cu alte drepturi ale copiilor, de exemplu, dreptul de a fi ascultat, dreptul de a fi protejat împotriva violenței, dreptul de a nu fi separat de părinți etc.¹⁸. O abordare multidisciplinară ar trebui să fie regula.
- 38.** Este surprinzător că principiul „interesului superior” în cazurile de justiție juvenilă este invocat arareori, spre deosebire de aspectele referitoare la dreptul familiei. În numeroase state membre ale Consiliului Europei există o tendință îngrijorătoare de a trata delincvenții minori ca adulți¹⁹. Este de la sine înțeles faptul că ar trebui respectate drepturile tuturor copiilor, inclusiv drepturile acelor copii care încalcă legea. O abordare pur represivă nu este conformă cu principalele principii directe ale justiției juvenile, astfel cum au fost acestea formulate în articolul 40 din Convenția Organizației Națiunilor Unite privind drepturile copilului²⁰. Acțiunile cu un predominant caracter socio-educational sunt conforme într-o mai mare măsură cu acest instrument și s-au dovedit a fi, de asemenea, mult mai eficiente în practică²¹.

18. Pentru sugestii practice a se vedea Orientările ICNUR privind stabilirea intereselor superioare ale copilului, 2008 (www.unhcr.org/refworld/docid/148480c342.html).

19. A se vedea T. Hammarberg (www.coe.int/t/commissioner/Viewpoints) (2009).

20. Comentariul general nr. 10 privind drepturile copilului în justiția juvenilă (CRC/C/GC/10, 25 aprilie 2007), alineatul (71). A se vedea, de asemenea, Recomandarea nr. R (87) 20 a Comitetului de Miniștri privind reacțiile sociale la delincvența juvenilă.

21. Comentariul general nr. 10 privind drepturile copilului în justiția juvenilă (CRC/C/GC/10, 25 aprilie 2007).

14. Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Secțiunea a patra), hotărârea din 15 iunie 2004, S.C. / *Regatul Unit*, nr. 60958/00, punctul (29).

15. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, *ibid.*, punctul (35).

16. Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Marea Cameră), hotărârea din 8 iulie 2003, *Sahin / Germania*, nr. 30943/96, punctul (73).

17. Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Camera), hotărârea din 23 septembrie 1994, *Hokkannen / Finlanda*, nr. 19823/92, punctul (61).

În anumite cauze privind familia, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a declarat că instanțele interne trebuie să evalueze chestiunea delicată privind interesele superioare ale copilului pe baza unei expertize psihologice motivate, independente și actualizate, precum și că minorul trebuie, pe cât posibil, și în funcție de maturitatea și vârsta sa, să fie audiat de un psiholog și de instanță în legătură cu aspectele privind dreptul de vizită, domiciliul și custodia²².

În cauza *Bronda / Italia*, s-a considerat că interesele copilului le depășesc pe cele ale altor părți implicate: „[...] deși trebuie să se stabilească un echilibru între interesul lui S. de a rămâne cu părinții săi adoptivi și interesul familiei naturale de a locui cu ea, Curtea acordă o atenție specială intereselor superioare ale copilului, în prezent în vârstă de paisprezece ani, care a indicat în mod ferm că nu dorește să părăsească familia adoptivă. În acest caz, interesul lui S. îl depășește pe cel al bunicilor săi.”²³

O hotărâre similară a fost luată de Curte în cauza menționată anterior, *Sahin / Germania*: „Articolul 8 solicită autorităților naționale să creeze un echilibru acceptabil între interesele copilului și cele ale părinților și să acorde o importanță specială pe parcursul acestui proces intereselor superioare ale copilului care, în funcție de natura și gravitatea lor, le pot depăși pe cele ale părinților. În special, un părinte nu poate fi autorizat, în temeiul articolului 8, să ia decizii care să afecteze sănătatea și dezvoltarea copilului.”²⁴

În cazul de adopție *Pini și alții / România*, Curtea a hotărât, cu privire la refuzul copilului de a fi adoptat de o familie străină că: „într-un astfel de caz [...] interesul copilului poate depăși, în funcție de natura și gravitatea sa, interesele părinților.”²⁵

C. Demnitate

39. Respectarea demnității este o cerință fundamentală în ceea ce privește drepturile omului, stând la baza a numeroase instrumente juridice existente²⁶. Deși diferitele dispoziții ale Orientărilor Organizației Națiunilor Unite privind drepturile copiilor victime sau martori ai actelor de criminalitate sunt relevante în acest context, ar trebui să se acorde o atenție specială declarației potrivit căreia „fiecare copil este o ființă umană unică și valoroasă și, ca atare, trebuie să i se respecte și protejeze demnitatea individuală, nevoile speciale, interesele și dreptul la viață privată”²⁷.

40. Textul C.2 reia dispozițiile articolului 3 din CEDO.

D. Protecția împotriva discriminării

41. Interzicerea discriminării este, de asemenea, un binecunoscut principiu al legislației internaționale privind drepturile omului. Articolul 2 din Convenția Organizației Națiunilor Unite privind drepturile copilului este considerat unul dintre principiile sale directoare. Textul D.1 menționează diferite motive de discriminare binecunoscute.

42. În ceea ce privește chestiunea specifică privind „rasa”, Comisia europeană a Consiliului Europei împotriva rasismului și a intoleranței (ECRI) prevede în Recomandarea sa de politică generală nr. 7 privind legislația națională de combatere a rasismului și a discriminării rasiale: „Întrucât toate ființele umane aparțin aceleiași specii, ECRI respinge teoriile fondate pe existența «raselor» diferite”. Cu toate acestea, cu scopul de a nu lăsa fără protecție juridică persoanele care sunt în general și în mod eronat percepute ca aparținând unei „alte rase”, ECRI utilizează acest termen în prezenta recomandare.

43. Anumite categorii de copii în special vulnerabili pot necesita o protecție specifică în acest sens. Textul enumeră câteva dintre aceste categorii; cu toate acestea, lista nu își propune să fie exhaustivă, întrucât nu pot fi excluse alte motive de discriminare.

26. A se vedea, de exemplu, preambulul Pactului internațional privind drepturile civile și politice, precum și preambulul și articolul 40 alineatul (1) din Convenția Organizației Națiunilor Unite privind drepturile copilului.

27. Orientările Organizației Națiunilor Unite în materie de justiție referitoare la copiii victime și martori ai actelor de criminalitate (ECOSOC Res 2005/20, 22 iulie 2005), III.8.a și I.6.

22. A se vedea, în special, Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Marea Cameră), hotărârea din 13 iulie 2000, *Elsholz / Germania*, nr. 25735/94, punctul (53) și hotărârea din 8 iulie 2003, *Sommerfeld / Germania*, nr. 31871/96, punctele (67)-(72). A se vedea, de asemenea, opinia parțial dizidentă a judecătorului Ress împreună cu judecătorii Pastor Ridurejo și Türmen în cauza *Sommerfeld / Germania* (ibid.), punctul (2).

23. Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Camera), hotărârea din 9 iunie 1998, *Bronda / Italia*, nr. 22430/93, punctul (62).

24. Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Marea Cameră), hotărârea din 8 iulie 2003, *Sahin / Germania*, nr. 30943/96, punctul (66).

25. Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Secțiunea a doua), hotărârea din 22 iunie 2004, *Pini și alții / România*, nr. 78028/01 și 78030/01, punctul (155).

44. Vârsta și capacitatea copilului reprezintă un alt factor important al discriminării în ceea ce privește drepturile copilului. Copiii foarte mici sau cei care nu dețin capacitatea deplină de exercitare a drepturilor sunt, de asemenea, purtători de drepturi. Pentru aceștia ar trebui dezvoltate sisteme alternative de reprezentare pentru a se evita discriminarea.

E. Statul de drept²⁸

45. Fără a se încerca definirea conceptului „stat de drept”²⁹, câteva dintre elementele sale sunt menționate în E.1 și E.2. Întregul text a fost influențat de avizul Curții potrivit căruia „statul de drept, unul dintre principiile fundamentale ale unei societăți democratice, este inerent tuturor articolelor convenției”³⁰. Prin urmare, impactul acestuia ar trebui să fie resimțit în toate procedurile care privesc copiii.

46. Statul de drept stabilește, *inter alia*, principiul fundamental potrivit căruia fiecare persoană face obiectul unei legislații clar stabilite și publicate, precum și al drepturilor aplicabile. Acest principiu se aplică indiferent de vârstă, astfel încât statele membre sunt obligate să respecte și să susțină drepturile fundamentale ale tuturor oamenilor, inclusiv ale copiilor. Aplicarea statului de drept în interesul copilului necesită, *inter alia*, punerea în aplicare a dreptului privind prezumția de nevinovăție și a dreptului la un proces echitabil, inclusiv asistență juridică independentă, accesul efectiv la un avocat sau o altă instituție sau entitate responsabilă, în temeiul legislației naționale, cu apărarea drepturilor copiilor.

47. Principiile *nullum crimen sine lege* și *nulla poena sine lege* se aplică atât copiilor, cât și adulților și reprezintă o piatră de temelie a oricărui sistem penal democratic³¹. Cu toate acestea, în ceea ce privește comportamentele

28. A se vedea, de asemenea, raportul Registraturii Curții Europene a Drepturilor Omului, „Accesul copiilor la justiție – Cazul specific al accesului copiilor la Curtea Europeană a Drepturilor Omului” și jurisprudența acesteia referitoare la accesul copiilor la jurisdicțiile naționale în „Compilarea textelor referitoare la justiția în interesul copiilor”, Direcția Generală Drepturile Omului și Afaceri Juridice, 2009, p. 11-19.

29. Brian Z. Tamanaha a reprodus ideea lui Aristotel: „Este mai potrivit să guverneze legea decât oricare dintre cetățeni”, și continuarea: „pentru ca toți gardienii legii să respecte legea”. Citat din Tom Bingham, *The Rule of Law* (Statul de drept), Allen Lane, Penguin Group, 2010, pagina 3.

30. *Ukraine-Tyumen / Ucraina* nr. 22603/02, punctul (49), 22 noiembrie 2007.

31. Articolul 7 din CEDO și articolul 40 alineatul (2) litera (a) din Convenția Organizației Națiunilor Unite privind drepturile copilului.

antisociale, însă nu penale, ale copiilor, anumite state membre tind să aplice măsuri greoaie, inclusiv privarea de libertate. Sub pretextul protejării societății împotriva comportamentelor antisociale, copiii sunt vizați de măsuri oficiale care nu ar fi tolerate în cazul în care ar fi aplicate adulților. Garanțiile juridice, cum ar fi sarcina probei care revine statului și dreptul la un proces echitabil, nu există întotdeauna. În numeroase țări, principiile fundamentale de drept în materie penală nu se aplică copiilor în aceeași măsură ca și adulților. Copiii sunt în continuare pedepsiți pentru așa-numitele infracțiuni de „statut” (fapte care nu sunt definite ca infracțiuni și care nu ar fi pedepsite în cazul în care ar fi comise de un adult).³²

48. Pentru ca statul de drept să fie analizat în mod eficient și corespunzător, în special în ceea ce-i privește pe copii, statelor membre li se solicită, în temeiul E.3, să pună în aplicare și/sau să mențină mecanisme independente și eficiente de depunere a plângerilor, ținând cont de compatibilitatea acestora cu vârsta și nivelul de înțelegere al copilului.

IV. Justiția în interesul copilului înaintea, pe parcursul și după încheierea procedurilor judiciare

A. Elemente generale ale justiției în interesul copilului

49. Aceste elemente ale justiției în interesul copilului sunt relevante pentru toți potențialii actori în cadrul procedurilor judiciare și extrajudiciare și se aplică indiferent de statutul copilului, precum și categoriilor specifice de copii în special vulnerabili.

1. Informații și consiliere

50. În fiecare caz individual, de la primul contact cu sistemul judiciar la fiecare etapă a procedurii judiciare, copiii ar trebui să primească toate informațiile relevante și necesare³³. Acest drept se aplică în egală

32. A se vedea raportul CRIN privind infracțiunile legate de statutul juridic al persoanei la următoarea adresă: http://www.crin.org/docs/Status_Offenses_doc_2_final.pdf

33. În acest sens, mediatorul pentru copii sau organizațiile de apărare a drepturilor copiilor joacă un rol important.

măsură tuturor copiilor care sunt victime, autori prezumtivi ai infracțiunilor, părți implicate sau afectate³⁴. Deși furnizarea de informații la începutul colaborării copilului cu autoritățile competente nu este întotdeauna practică, aceasta ar trebui să aibă loc cât mai curând posibil. Cu toate acestea, pot exista situații în care informațiile nu ar trebui să fie furnizate copiilor (atunci când acestea contravin intereselor lor superioare).

- 51.** Copiii ar trebui să fie informați cu privire la drepturile lor³⁵, precum și la instrumentele pe care le pot utiliza pentru a-și exercita drepturile sau pentru a se apăra, după caz³⁶. Aceasta este condiția esențială a protejării drepturilor copiilor. Orientarea 1 din partea IV.A.1 furnizează o listă detaliată, însă nu exhaustivă, de informații pe care trebuie să le primească copiii și părinții acestora.
- 52.** Copiii pot suferi de pe urma lipsei de informații obiective și complete. Este posibil ca părinții să nu împărtășească întotdeauna toate informațiile relevante sau ca informațiile furnizate să fie eronate. În acest context, rolul avocaților copiilor, al mediatorilor și al serviciilor juridice pentru copii este foarte important.
- 53.** Orientarea 2 reconfirmă dreptul copilului de a primi informații și consiliere într-un limbaj ușor de înțeles, adaptat la vârsta, maturitatea și capacitățile sale.
- 54.** Informațiile privind sistemul procedural includ necesitatea unor informații detaliate privind modul de desfășurare al procedurii, locul și rolul copilului, modalitatea de derulare a interogatoriului, calendarul preconizat, importanța și impactul unei mărturii, consecințele unui anumit act etc. Copiii ar trebui să înțeleagă ce se întâmplă, modul în care evoluează sau pot evolua lucrurile, opțiunile de care dispun și consecințele opțiunilor respective. Copiii ar trebui să fie informați cu privire la posibilele alternative la proceduri. În anumite cazuri, medierea poate fi mai adecvată decât calea judiciară, în timp ce în alte

34. Acest drept este prevăzut, de asemenea, de diverse instrumente cum ar fi Convenția Organizației Națiunilor Unite privind drepturile copilului, [articolul 13 alineatul (1); articolul 37 litera (d); articolul 40 alineatul (2) litera (b) punctul (ii); articolul 42], Orientările Organizației Națiunilor Unite în materie de justiție referitoare la copiii victime și martori ai actelor de criminalitate (ECOSOC Res 2005/20, 22 iulie 2005, VII) și Convenția europeană privind exercitarea drepturilor copiilor (STE nr. 160, articolul 3).

35. Articolul 42 din Convenția europeană privind exercitarea drepturilor copiilor.

36. Informațiile furnizate nu trebuie să se limiteze la informații strict juridice, ci trebuie să includă, de exemplu, informații privind existența unui mediator sau a altor servicii destinate copiilor.

circumstanțe aceasta din urmă poate oferi mai multe garanții copilului. Diversele consecințe ale unei astfel de opțiuni ar trebui explicate în mod clar copilului pentru a face posibilă luarea unei decizii în cunoștință de cauză, chiar dacă copilul nu este în mod necesar cel care ia decizia. Aceste informații pot fi furnizate, de asemenea, prin intermediul unei serii de documente adaptate copilului, conținând informații juridice relevante (orientarea 4).

- 55.** Orientarea 5 impune obligația de comunicare, rapidă și directă, atât copilului, cât și părinților, a informațiilor privind toate acuzațiile care i se aduc copilului și drepturile de care beneficiază copilul în astfel de cazuri. Copilul trebuie să fie informat, de asemenea, cu privire la deciziile de punere sub urmărire penală, etapele relevante după încheierea procesului și modul în care urmează să fie stabilit rezultatul cazului. De asemenea, ar trebui să se furnizeze informații cu privire la posibilele mecanisme de depunere a plângerilor, sistemele de asistență juridică disponibile, sistemele de reprezentare și alte modalități posibile de consiliere la care pot avea acces copiii. În momentul pronunțării sentinței, aceasta ar trebui să fie explicată pe înțelesul copilului. Această obligație este cu atât mai importantă pentru copiii cu nevoi educaționale speciale sau niveluri scăzute de alfabetizare³⁷.
- 56.** În cazul aspectelor de drept civil sau al conflictelor de familie transfrontaliere, copilul ar trebui să primească, în funcție de maturitatea și nivelul său de înțelegere, informații din partea specialiștilor cu privire la accesul la justiție în diferite jurisdicții și implicațiile procedurilor asupra vieții sale. Copiii se confruntă cu provocări speciale atunci când au fost martorii unui conflict și/sau abuz în trecut.

În cauzele *V.* și *T. / Regatul Unit*, Curtea a observat că o participare eficientă la proces presupune faptul că inculpatul înțelege pe deplin natura procedurii judiciare, inclusiv importanța sancțiunilor care pot fi impuse. Prin urmare, inculpații minori trebuie să fie, în orice caz, reprezentați de avocați competenți și experimentați în ceea ce privește procesele cu minori³⁸

37. Poate fi uneori necesară traducerea informațiilor într-un limbaj pe care copilul să-l poată înțelege (o limbă străină, Braille sau alt tip de limbaj), astfel cum se întâmplă în cazul adulților, iar jargonul juridic oficial va fi explicat astfel încât copilul să poată înțelege pe deplin sensul acestuia.

38. Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Marea Cameră), hotărârea din 16 decembrie 1999, *T. / Regatul Unit*, nr. 24724/94, punctul (88) și hotărârea din 16 decembrie 1999, *V. / Regatul Unit*, nr. 24888/94, punctul (90).

În anumite state membre ale Consiliului Europei, copiii și tinerii au acces la servicii private sau subvenționate prin care pot primi informații cu privire la drepturile copiilor în general sau informații esențiale privind aspectele juridice legate de propriul caz sau propria situație. În anumite state membre, cum ar fi Belgia și Țările de Jos, există „ateliere privind drepturile copiilor”³⁹, care pot îndruma copiii către un avocat, le pot oferi asistență în exercitarea drepturilor lor (de exemplu, cum pot solicita în scris unui judecător să-i audieze într-o anumită cauză) etc.

2. Protecția vieții private și de familie

57. Anonimatul și protecția datelor cu caracter personal în legătură cu mass-media pot fi necesare pentru copii, astfel cum prevăd anumite instrumente⁴⁰. În acest sens, ar trebui invocată în special Convenția Consiliului Europei privind protecția persoanelor în ceea ce privește prelucrarea automată a datelor cu caracter personal (STE nr. 108)⁴¹, care enumeră un set de standarde convenite cu privire la colectarea, prelucrarea și calitatea datelor. Precum în cazul CEDO, copiii beneficiază de toate drepturile garantate de convenție chiar dacă aceasta nu face trimitere în mod explicit la drepturile copiilor. În plus, articolul 6 prevede garanții speciale atunci când este vorba despre date sensibile, cum ar fi datele cu caracter personal referitoare la condamnările penale. Alte categorii de date pot fi definite ca sensibile de legislația națională sau tratate ca atare de către autoritățile publice, permițând o

39. „Kinderrechtswinkel” în Ghent și Bruges și „Serviciul Drepturile tinerilor” în majoritatea orașelor mari din cadrul comunității franceze din Belgia.

40. De exemplu, articolul 11.3 din Convenția Consiliului Europei privind lupta împotriva traficului de ființe umane (STCE nr. 197) vizează viața privată și protejează datele cu caracter personal, încurajând în același timp statele să adopte măsuri de reglementare privind mass-media. Orientările Organizației Națiunilor Unite în materie de justiție referitoare la copiii victime și martori ai actelor de criminalitate (ECOSOC Res 2005/20, 22 iulie 2005), alineatul X, 27, prevede: „Informațiile referitoare la implicarea copiilor în procedura judiciară trebuie protejate. Acest obiectiv poate fi atins prin păstrarea confidențialității și restricționarea divulgării de informații care pot conduce la identificarea unui copil victimă sau martor care participă la procedura judiciară”. Aceste principii sunt descrise și de Ansamblul de norme minime ale Organizației Națiunilor Unite privind administrarea justiției juvenile (Normele de la Beijing, 1985, articolul 8): „Dreptul minorului la viață privată trebuie respectat în toate etapele procedurii judiciare cu scopul de a se evita prejudicierea acestuia de publicitatea inutilă și calificarea penală. În principiu, nu trebuie publicată nicio informație care poate conduce la identificarea unui delincvent juvenil.”

41. Acest instrument are o vocație generală, întrucât este deschis la aderarea statelor care nu sunt membre ale Consiliului Europei în cazul în care legislația acestora respectă cerințele convenției.

mai bună protecție a vieții private a copiilor. De exemplu, un instrument⁴² enumeră următoarele categorii: proceduri disciplinare, înregistrarea cazurilor de violență, tratamentul medical în școli, orientarea școlară, educația specială a persoanelor cu handicap și ajutorul social acordat elevilor care provin din familii defavorizate.

58. În Comentariul general nr. 10 privind drepturile copiilor în justiția juvenilă⁴³, Comitetul Națiunilor Unite privind drepturile copilului recomandă, între altele, procedurile cu ușile închise care păstrează confidențialitatea datelor înregistrate, pronunțarea sentinței fără a divulga identitatea copilului etc. Curtea include posibilitatea judecării cauzelor cu ușile închise atunci când interesul superior al copilului sau protecția vieții sale private necesită aceasta⁴⁴, iar orientarea 9 reamintește statelor membre această bună practică. Cu toate acestea, principiul în cauză ar trebui reconciliat cu principiul accesului liber la procedurile judiciare, care există în numeroase state membre.

59. Alte modalități posibile de protecție a vieții private în mass-media sunt, *inter alia*, păstrarea anonimatului sau folosirea unui pseudonim, utilizarea unor ecrane sau deghizarea vocii, eliminarea din documente a numelor sau a altor elemente care pot conduce la identificarea unui copil, interzicerea oricăror forme de înregistrare (foto, audio, video) etc.

60. Statele membre au obligații pozitive în acest sens. Orientarea 7 reiterează declarația potrivit căreia, având în vedere prejudiciile adesea ireparabile care pot rezulta în urma publicării numelor și/sau fotografiilor, este esențială monitorizarea codurilor deontologice și a codurilor de conduită juridică aplicabile mass-mediei.

61. Deși principiul privind inaccesibilitatea informațiilor identificabile de către publicul larg și mass-media este primordial, în cazuri excepționale copilul poate beneficia de pe urma divulgării cazului, de exemplu, atunci când un copil este răpit. De asemenea, expunerea publică poate stimula dezbaterile sau sensibilizarea populației.

42. Avizul 2/2009 al Grupului de lucru pentru protecția datelor cu caracter personal ale copiilor (orientări generale și cazul special al școlilor).

43. Comentariul general nr. 10 privind drepturile copilului în justiția juvenilă (CRC/C/GC/10, 25 aprilie 2007).

44. Normele Curții Europene a Drepturilor Omului, articolul 63.

62. Aspectul privind viața privată este în special relevant în cadrul anumitor măsuri menite să lupte împotriva comportamentului antisocial al copiilor. Mai exact, punerea în aplicare a așa-numitelor ordine împotriva comportamentului antisocial (ASBO) în Regatul Unit, inclusiv politica de „identificare și umilire publică”, indică faptul că în astfel de cazuri datele cu caracter personal sunt uneori divulgate publicului larg. Orientarea 10 impune tuturor specialiștilor care lucrează cu copii o obligație strictă în acest sens, cu excepția cazului în care există riscul de a aduce prejudicii copilului (a se vedea articolul 12 din Convenția Consiliului Europei privind protecția copiilor împotriva exploatării și abuzurilor sexuale, STCE nr. 201).

În cauza *B. și P. / Regatul Unit*, Curtea a hotărât că procedurile care privesc domiciliul copilului după divorțul sau separarea părinților reprezintă exemple-tip de cazuri în care se poate interzice accesul mass-mediei și al publicului în sala de judecată cu scopul de a proteja dreptul la viață privată al copilului și al altor părți, precum și pentru a evita prejudicierea intereselor justiției⁴⁵.

De asemenea, în cauza *V. / Regatul Unit* Curtea prevede: „În consecință, în cazul unui tânăr acuzat de o infracțiune gravă care atrage atenția masivă a mass-mediei și a publicului, Curtea estimează că procesul ar trebui desfășurat în așa manieră încât să se reducă, pe cât posibil, riscul de intimidare sau inhibare a copilului.”⁴⁶

În cauzele menționate anterior, *V. și T. / Regatul Unit*, referitoare la procedurile penale împotriva a doi băieți de vârstă mică care au ucis un sugar, Curtea a hotărât, *inter alia*, că: „[...] este esențial ca un minor acuzat de săvârșirea unei infracțiuni să fie tratat într-o manieră care să ia în considerare pe deplin vârsta, nivelul de maturitate și capacitățile sale intelectuale și emoționale și ca măsurile adoptate să promoveze capacitatea acestuia de a înțelege și de a participa la proceduri”⁴⁷ De asemenea, „în consecință,

45. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, *B. și P. / Regatul Unit*, hotărârea din 24 aprilie 2001, nr. 36337/97 și 35974/97, punctul (38).

46. Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Marea Cameră), hotărârea din 16 decembrie 1999, *V. / Regatul Unit*, nr. 24888/94, punctul (87).

47. Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Marea Cameră), hotărârile din 16 decembrie 1999, *T. / Regatul Unit*, nr. 24724/94, punctul (84) și *V. / Regatul Unit*, nr. 24888/94, punctul (86).

în cazul unui tânăr acuzat de o infracțiune gravă care atrage atenția masivă a mass-mediei și a publicului, Curtea estimează că procesul ar trebui desfășurat în așa manieră încât să se reducă, pe cât posibil, riscul de intimidare sau inhibare a copilului”⁴⁸.

3. Securitate (măsuri preventive speciale)

63. În ceea ce privește copiii victime, prezentele orientări sunt inspirate de principiile Orientărilor Organizației Națiunilor Unite în materie de justiție referitoare la copiii victime și martori ai actelor de criminalitate⁴⁹, precum și de Convenția privind protecția copiilor împotriva exploatării și abuzurilor sexuale, care solicită garantarea securității copiilor, a familiilor lor și a martorilor împotriva intimidării, represaliilor și victimizării repetate⁵⁰.

64. Orientarea 11 reamintește că copiii, în special cei vulnerabili, ar trebui protejați împotriva prejudiciilor de orice natură. Aceasta este inspirată de numeroase dispoziții existente în acest sens.

65. Controlul personalului care lucrează în cadrul serviciilor de protecție a copiilor, astfel cum recomandă orientarea 12, a fost introdus în anumite state membre, implicând verificarea cazierelor judiciare și a măsurilor preliminare care ar trebui adoptate atunci când se presupune că o persoană a comis o faptă penală împotriva unui copil. Acest exercițiu ar trebui să respecte în mod evident prezumția de nevinovăție și independența sistemului judiciar.

66. Orientarea 13 reamintește principiul fundamental privind necesitatea specială de protecție în cazul în care presupusul autor al infracțiunii este un părinte, un alt membru al familiei sau un îngrijitor.

4. Formarea specialiștilor

67. Toți specialiștii care lucrează cu copiii (poliția, avocații, judecătorii, mediatorii, asistenții sociali și alți experți) ar trebui să fie instruiți în ceea ce privește abilitățile de comunicare, utilizarea unui limbaj adecvat

48. Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Marea Cameră), hotărârile din 16 decembrie 1999, *T. / Regatul Unit*, nr. 24724/94, punctul (85) și *V. / Regatul Unit*, nr. 24888/94, punctul (87).

49. Orientările Organizației Națiunilor Unite în materie de justiție referitoare la copiii victime și martori ai actelor de criminalitate (ECOSOC Res 2005/20, 22 iulie 2005).

50. Articolul 31. 1. f.

copiilor și dezvoltarea cunoștințelor privind psihologia infantilă, astfel cum prevede orientarea 14. Cu toate acestea, puțini dintre specialiștii în cauză cunosc drepturile copiilor și aspectele procedurale în domeniu.

- 68.** Drepturile copiilor pot și ar trebui să facă parte din programele școlare și academice specializate (drept, psihologie, asistență socială, formarea polițiștilor etc.). Acestea ar trebui să acopere aspectele specifice ale drepturilor copiilor și legislația referitoare la chestiunile care vizează copiii, cum ar fi dreptul familiei, justiția juvenilă, legislația privind azilul și imigrația etc. Statele membre sunt încurajate să ofere cursuri specifice de formare profesională.
- 69.** Conferința de la Toledo, menționată anterior la alineatul (6) de mai sus, a concluzionat că: „Toți specialiștii – în special judecătorii, psihologii și avocații – care lucrează cu copiii în justiție trebuie informați, sensibilizați și formați în mod corespunzător cu privire la cele mai adecvate tehnici de interogare a copiilor”⁵¹.

De câțiva ani, baroul flamand și comisia sa de avocați specializați în justiția în interesul copiilor au oferit membrilor lor un curs de doi ani cu privire la drepturile copiilor. Informațiile juridice sunt completate de formarea de bază în domeniul psihologiei infantile și al dezvoltării copilului, precum și de o formare practică privind comunicarea cu copiii. Participarea la toate modulele este obligatorie pentru a obține un certificat de „avocat specializat în drepturile copiilor”. În 2010 au fost formați 400 de astfel de avocați⁵².

5. Abordare multidisciplinară

- 70.** Textul orientărilor în ansamblu și, în special, orientările 16-18 încurajează statele membre să-și consolideze abordarea interdisciplinară atunci când lucrează cu copiii.
- 71.** În cazurile care vizează copii, judecătorii și alți specialiști juridici ar trebui să beneficieze de sprijin și consiliere din partea altor specialiști din diferite domenii de activitate în momentul luării deciziilor cu impact

51. www.coe.int/t/dghl/standardsetting/children/Toledoconference_en.asp.

52. Informații suplimentare (în flamandă) sunt disponibile la următoarea adresă: www.jeugdadvocaat.be.

direct sau indirect asupra bunăstării actuale sau viitoare a copilului, de exemplu, evaluarea intereselor superioare ale copilului, posibilele efecte negative ale procedurii asupra copilului etc.

- 72.** Este necesară în special o abordare multidisciplinară în interesul copiilor aflați în conflict cu legea. Înțelegerea actuală și crescândă a psihologiei, a nevoilor, a comportamentului și a dezvoltării copiilor nu este întotdeauna împărtășită în mod suficient cu specialiștii care acționează în domeniul punerii în aplicare a legilor.

În Islanda, Norvegia și Suedia, cazurile de abuz și violență pot fi soluționate în așa-numitele „case de copii”. Specialiștii din cadrul serviciilor sociale, experții de medicină legală, pediatrii, poliția și ministerul public lucrează împreună, în special în etapele incipiente ale unei anchete desfășurate de poliție sau de serviciile sociale. Aceștia planifică și alocă diferite sarcini cu caracter obligatoriu. Interogarea copiilor în cauză are loc în astfel de case, o parte terță putând asista la această procedură dintr-o cameră alăturată prin intermediul unei legături video. De asemenea, există camere concepute special pentru examinări medicale și consiliere.

6. Privarea de libertate

- 73.** Ar trebui să se acorde o atenție specială modului în care sunt tratați copiii reținuți având în vedere vulnerabilitatea lor. Măsurile practice de reținere a copiilor sunt sugerate în numeroase instrumente ale Consiliului Europei, de exemplu, Recomandarea CM/REC(2008)11 privind normele europene pentru delincvenții minori care fac obiectul unor sancțiuni sau măsuri sau standardele Comitetului european pentru prevenirea torturii și a altor pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante⁵³. Astfel cum se indică în instrumentul menționat, ar trebui să se depună eforturi speciale pentru a se evita reținerea provizorie înaintea procesului. Organismele internaționale de protecție a drepturilor copiilor sunt critice cu privire la utilizarea acestora și caută să le reducă⁵⁴. Cu toate acestea, reținerea copiilor înaintea procesului

53. Standardele CPT (CPT/inf/E (2002) 1, Rev 2009 la: <http://www.cpt.coe.int/en/docsstandards.htm>).

54. A se vedea, de exemplu, Observațiile finale în cazul Belgiei: „Comitetul recomandă statului parte: [...] (c) [...] să se asigure că, în conformitate cu articolul 37 din convenție, privarea de libertate este utilizată doar ca măsură de ultimă instanță pentru cel mai scurt timp posibil, că garanțiile procedurii sunt respectate în totalitate și că persoanele sub 18 ani nu sunt reținute împreună cu adulții.” [CRC/C/15/Add. 178, alineatul (32) litera (c), 13 iunie 2002].

poate fi necesară în anumite cazuri, de exemplu, pentru a preveni riscul de falsificare a probelor, de influențare a martorilor sau atunci când există riscul de coluziune sau de evadare etc.

- 74.** Întrucât există deja numeroase norme referitoare la drepturile minorilor privați de libertate⁵⁵, tacestea nu ar trebui repetate în prezentele orientări. Principiul esențial constă în faptul că nu trebuie restricționat niciun alt drept al copiilor cu excepția dreptului la libertate rezultat în urma privării de libertate. Astfel cum se specifică în mod clar în orientările 19 și 20, măsurile corective care implică detenția sub orice formă ar trebui, pe cât posibil, să fie evitate și să constituie o măsură de ultimă instanță utilizată pentru cel mai scurt timp posibil și doar în cazuri grave⁵⁶. Aceasta este o obligație juridică esențială. În plus, s-a demonstrat că detenția nu diminuează riscul de recidivă.
- 75.** Conform celor indicate anterior, secțiunile referitoare la privarea de libertate și poliție nu reprezintă o listă exhaustivă de drepturi și garanții, ci un minim absolut de drepturi de care ar trebui să beneficieze copiii. În acest sens trebuie citită orientarea 21.
- 76.** Problema privind reținerea copiilor împreună cu adulții nu este nouă. În anumite cazuri, precum cel al copiilor foarte mici, poate fi în interesul lor superior să nu fie separați de un părinte reținut sau în cazul copiilor de imigranți reținuți, care nu trebuie separați de familia lor. Anumite state membre ale Consiliului Europei consideră că în regiunile extinse și slab populate, poate fi în interesul superior al copilului să fie reținut în mod excepțional în clădiri pentru adulți (de exemplu, pentru a facilita vizitele din partea părinților care locuiesc la sute de kilometri distanță). Cu toate acestea, astfel de cazuri solicită vigilența specială a autorităților din penitenciare cu scopul de a preveni abuzarea copiilor de către părinți.
- 77.** Cu toate acestea, Comitetul Națiunilor Unite privind drepturile copiilor s-a exprimat foarte clar cu privire la acest aspect, în temeiul articolului 37 litera (c) din Convenția Organizației Națiunilor Unite privind drepturile copiilor. Recomandarea CM/Rec(2008) 11 menționată anterior prevede, de asemenea, că minorii nu ar trebui reținuți în instituții pentru adulți, ci în instituții concepute special pentru aceștia.

55. Convenția Națiunilor Unite privind drepturile copiilor, articolele 37 și 40.

56. Recomandarea Comitetului de Miniștri CM/Rec(2008) 11, alineatul 59.1.

- 78.** O serie de trimiteri reamintesc faptul că prezentele orientări nu se aplică în cazul copiilor care solicită azil și că ar trebui să se acorde atenția cuvenită acestui grup în special vulnerabil; minorii neînsoțiți, indiferent dacă solicită sau nu azil, nu trebuie privați de libertate doar din cauza absenței statutului de rezident (orientarea 22).

În cauza *Guvec / Turcia*, Curtea și-a reiterat comentariile referitoare la perioadele de detenție excesivă. Aceasta prevede în mod expres că: „În cel puțin trei hotărâri privind Turcia, Curtea și-a exprimat rezervele în legătură cu reținerea provizorie a copiilor înainte de proces [a se vedea cauzele *Selçuk / Turcia*, nr. 21768/02, alineatul (35), 10 ianuarie 2006; *Koști și alții / Turciei*, nr. 74321/01, alineatul (30), 3 mai 2007; cauza *Nart / Turcia* menționată anterior, 20817/04, alineatul (34)] și a remarcat încălcări ale articolului 5 alineatul (3) din convenție pentru perioade de timp mult mai scurte decât cea petrecută de solicitant în cazul de față. De exemplu, în cauza *Selçuk* solicitantul a petrecut patru luni în detenție provizorie atunci când avea vârsta de 16 ani, iar în cauza *Nart* solicitantul a petrecut 48 de zile în detenție atunci când avea vârsta de 17 ani. În cazul de față, solicitantul a fost reținut în detenție provizorie de la vârsta de 15 ani pentru o perioadă excesivă de patru ani și jumătate. În lumina celor de mai sus, Curtea consideră că durata de detenție a solicitantului a fost excesivă și că aceasta a încălcat articolul 5 alineatul (3) din convenție.”⁵⁷

B. Justiția în interesul copilului înainte de procedurile judiciare

- 79.** O problemă complexă dar importantă este cea privind vârsta minimă a responsabilității penale. Aceasta variază în statele membre ale Consiliului Europei de la vârsta de 8 ani la vârsta majoratului. Textul orientării 23 a fost inspirat de Recomandarea CM/Rec(2008)11 a Comitetului de Miniștri pentru statele membre cu privire la normele europene pentru delincvenții minori care fac obiectul unor sancțiuni sau măsuri. Convenția Organizației Națiunilor Unite privind drepturile copilului nu fixează o anumită vârstă, însă Comentariul general nr. 10 privind drepturile copilului în justiția juvenilă recomandă statelor membre să nu stabilească o vârstă minimă prea scăzută. Ansamblul de norme minime ale Organizației Națiunilor Unite privind administrarea

57. Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Secțiunea a doua), hotărârea din 20 ianuarie 2009, *Guvec / Turcia*, nr. 70337/01, punctele (109)-(110).

justiției juvenile transmite un mesaj similar. Rețeaua europeană a mediatorilor pentru copii (ENOC) susține că această vârstă minimă ar trebui ridicată la pragul de 18 ani și recomandă dezvoltarea unor sisteme inovatoare destinate apărării tuturor autorilor de infracțiuni care nu au împlinit vârsta majoratului, centrate pe (re)educarea, reinsertia și reabilitarea acestora.

- 80.** În general, ar trebui promovată și pusă în aplicare o abordare preventivă și de reinsertie în materie de justiție juvenilă. Sistemul de drept penal nu ar trebui declanșat în mod automat de infracțiunile comise de minori, măsurile mai constructive și educative putând oferi rezultate mai bune. De asemenea, statele membre ar trebui să reacționeze la o infracțiune într-o manieră proporțională nu doar cu circumstanțele și gravitatea acesteia, ci și în raport cu vârsta, culpabilitatea atenuată și nevoile copilului și ale societății.
- 81.** Orientările 24-26 reamintesc faptul că în anumite state membre ar trebui să se pună accentul pe soluționarea litigiilor în afara instanțelor, *inter alia*, prin medierea de către familie, diversiunea mecanismelor judiciare și justiția reparatorie. Aceasta este o evoluție pozitivă, iar statele membre sunt încurajate să asigure că copiii beneficiază de pe urma procedurilor respective, cu condiția ca acestea din urmă să nu fie utilizate pentru a împiedica accesul copilului la justiție.
- 82.** Astfel de practici există deja în numeroase state membre ale Consiliului Europei și pot face trimitere la practicile înaintea, pe parcursul și după încheierea procedurilor judiciare. Acestea devin în special relevante în domeniul justiției juvenile. Prezentele orientări nu favorizează o anumită alternativă nejudiciară și ar trebui aplicate inclusiv în cadrul acestora, în special în legătură cu conflictele de familie care nu implică doar aspecte strict juridice. Legislația prezintă anumite limitări în domeniu și poate avea efecte negative pe termen lung. Se consideră că reglementările negociate de mediatorii sunt respectate într-o mai mare măsură datorită implicării mai active a părților interesate. De asemenea, copiii pot juca de asemenea un rol în cadrul reglementărilor respective. Obligația de a recurge la serviciile de mediere înainte de începerea procedurilor judiciare poate fi, de asemenea, luată în calcul, nu pentru a obliga părțile să recurgă la mediere (fapt care contravine ideii generale de mediere), ci pentru a face toate persoanele conștiente de existența acestei posibilități.

- 83.** Deși se consideră uneori că minorii trebuie îndepărtați, pe cât posibil, de instanțele de judecată, procedurile judiciare nu reprezintă neapărat o variantă mai rea decât o alternativă extrajudiciară atât timp cât respectă principiile justiției în interesul copilului. Precum în cazul structurii instanțelor de judecată, alternativele pot implica, de asemenea, riscuri cu privire la drepturile copilului, cum ar fi riscul de diminuare a respectului pentru principiile fundamentale precum prezumția de nevinovăție, dreptul la consiliere juridică etc. Orice opțiune trebuie să vizeze, prin urmare, examenul de calitate al unui sistem dat.
- 84.** În Comentariul general nr. 12, Comitetul Națiunilor Unite privind drepturile copilului recomandă următoarele⁵⁸: „În cazul recurgerii la proceduri extrajudiciare, inclusiv mediere, copilul trebuie să aibă posibilitatea de a-și da acordul liber și voluntar, precum și de a primi consiliere juridică și alte tipuri de asistență pentru a stabili relevanța și oportunitatea mijloacelor extrajudiciare propuse.” Cu toate acestea, orientarea 26 prevede că ar trebui să se asigure copiilor un nivel echivalent de garanții referitoare la procedurile intra și extrajudiciare.
- 85.** Pe scurt, textul prezentelor orientări încurajează accesul copiilor, în calitate de purtători de drepturi, la instanțele naționale în conformitate cu jurisprudența Curții, la care pot avea acces în orice moment. Cu toate acestea, accesul în cauză ar trebui conciliat cu alternativele de înlocuire a procedurilor judiciare.

În cantonul Fribourg din Elveția a fost pus în aplicare un mecanism de mediere pentru copiii aflați în conflict cu legea. În căutarea unui echilibru între reparare și sancționare, medierea ia în considerare drepturile și interesele victimei și pe cele ale autorului infracțiunii. În cazul în care sunt îndeplinite anumite criterii, judecătorul poate înainta cazul unui mediator. În timp ce mediatorul este responsabil de medierea în sine, procedura penală rămâne responsabilitatea judecătorului. Indiferent dacă părțile ajung sau nu la un acord, rezultatul medierii trebuie comunicat judecătorului, care fie pronunță acordul (în scris), fie continuă procedurile în cazul în care nu s-a ajuns la niciun acord.

⁵⁸ Comentariul general nr. 12 privind dreptul copilului de a fi ascultat (CRC/C/GC/12, 1 iulie 2009), alineatul (59).

În Norvegia, cuplurile care intenționează divorț și au copii sub vârsta de 16 ani trebuie să recurgă la mediere înainte de începerea procedurii. Scopul medierii este de a ajuta părinții să ajungă la un acord amiabil referitor la domiciliul ulterior al copiilor, exercitarea responsabilităților parentale și drepturile de vizită, precum și pentru a garanta luarea în considerare a intereselor superioare ale copilului.

C. Copiii și poliția

- 86.** Poliția ar trebui să aplice, de asemenea, orientările privind justiția în interesul copilului în toate situațiile în care copiii pot intra în contact cu poliția sau dacă acest lucru este în special relevant, astfel cum prevede orientarea 27, în cazurile care vizează copiii vulnerabili.
- 87.** Este evident că o atitudine în interesul copilului ar trebui adoptată, de asemenea, în situațiile potențiale de risc, cum ar fi arestarea sau interogarea copiilor, reglementate de orientările 28 și 29. Cu excepția cazurilor excepționale, părinții ar trebui să fie notificați de urgență cu privire la arestarea copilului lor, iar acestuia din urmă ar trebui să i se garanteze întotdeauna accesul la un avocat sau o altă entitate responsabilă, în conformitate cu legislația națională, de apărarea drepturilor copiilor, precum și dreptul de notificare a părinților sau a unei persoane de încredere. Serviciile de protecție a tinerilor ar trebui contactate în momentul arestării⁵⁹. Doar în cazul în care părinții nu sunt disponibili poate fi contactată o altă persoană în care copilul are încredere (de exemplu, bunicii).
- 88.** Comitetul european pentru prevenirea torturii și a altor pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante (CPT) a elaborat o serie de standarde care se aplică cu privire la reținerea copiilor în arestul poliției. În plus, în comentariile sale privind proiectul de norme europene pentru delincvenții minori⁶⁰, comitetul a subliniat faptul că normele

59. Într-o hotărâre recentă a unei instanțe belgiene pentru minori (Antwerp, 15 februarie 2010) un delincvent minor a fost achitat deoarece judecătorul a considerat că i-au fost încălcate drepturile la apărare pe motiv că nu a primit consiliere juridică în momentul în care a fost interogată de poliție, acuzatul afirmând că a fost obligat să admită comiterea infracțiunilor în cauză. Judecătorul a concluzionat că articolul 6 din CEDO a fost încălcat.

60. Cel de-al 18-a raport general (2007-2008) al CPT, alineatul (24).

respective ar trebui să stipuleze în mod expres că minorii reținuți de poliție nu sunt obligați să dea o declarație sau să semneze un document referitor la infracțiunea de care sunt suspecți în absența unui avocat sau a unei persoane de încredere care să le ofere asistență. Aceste standarde sunt încurajate de orientarea 30. Statele pot avea în vedere înființarea unor unități speciale de poliție antrenate pentru astfel de sarcini.

În cauza *Okkali / Turcia*, Curtea a examinat situația unui băiat de 12 ani reținut de poliție care a reclamat rele tratamente. Curtea a considerat că acesta ar fi trebuit să beneficieze de o protecție sporită în calitate de minor și că autoritățile nu au ținut cont de condiția sa specială de vulnerabilitate. Curtea a adăugat că, în astfel de cazuri, trebuie numit un avocat din oficiu care să asiste copilul, iar părinții (sau reprezentanții juridici) trebuie să fie informați cu privire la detenție⁶¹.

În cauza *Salduz / Turcia*, Curtea a considerat că articolul 6 alineatul (1) din CEDO a fost încălcat deoarece un suspect de 17 ani nu a avut acces la un avocat pe parcursul celor cinci zile petrecute în arestul poliției. Curtea a concluzionat: „pentru ca dreptul la un proces echitabil, consacrat de articolul 6 alineatul (1), să rămână suficient de «practic și eficient», trebuie să se garanteze, de regulă, accesul la un avocat la primul interogatoriu al suspectului de către poliție [...]”⁶². Curtea a remarcat, de asemenea, că unul dintre elementele specifice ale acestui caz a fost vârsta solicitantului. Având în vedere existența unui număr semnificativ de instrumente juridice obligatorii referitoare la asistența juridică a minorilor reținuți de poliție, Curtea a subliniat importanța fundamentală a accesului la un avocat în cazul în care persoana aflată în arestul poliției este un minor⁶³.

61. Curtea Europeană a Drepturilor Omului (a doua ediție), hotărârea din 17 octombrie 2006, *Okkali / Turcia*, nr. 52067/99, punctele (69) și următoarele.

62. Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Marea Cameră), hotărârea din 27 noiembrie 2008, *Salduz / Turcia*, nr. 36391/02, punctul (55).

63. *Ibid*, punctele (56)-(62).

D. Justiția în interesul copilului pe parcursul procedurilor judiciare

89. Aceste elemente ale justiției în interesul copilului ar trebui aplicate în toate procedurile: civile, penale și administrative.

1. Accesul la justiție și procedura judiciară

90. Deși se consideră că, din punct de vedere legal, copiii sunt purtători de drepturi, astfel cum prevede orientarea 34, de cele mai multe ori aceștia nu sunt capabili să-și exercite drepturile în mod eficient. În 1990, Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei a subliniat în Recomandarea 1121 privind drepturile copiilor că „copiii beneficiază de drepturi pe care le pot exercita în mod independent, chiar și împotriva dorinței adulților”⁶⁴. Articolul 37 litera (d) din Convenția Organizației Națiunilor Unite privind drepturile copiilor acordă copiilor un anumit drept de înaintare a unei acțiuni în justiție, cu posibilitatea de contestare a legalității privării lor de libertate. La momentul actual, stabilirea unei proceduri de depunere a plângerilor în temeiul convenției este susținută la scară largă⁶⁵. Aceasta va oferi probabil copiilor aceleași tipuri de căi de atac pentru combaterea încălcării drepturilor lor precum în cazul adulților, acordate în temeiul anumitor convenții internaționale privind drepturile omului.

91. În același context, CEDO acordă „oricărei persoane” ale cărei drepturi umane au fost încălcate dreptul la „o cale eficientă de atac în fața unei instanțe naționale”⁶⁶. Această formulare include în mod clar și copiii. În consecință, copiii pot sesiza Curtea chiar dacă, de cele mai multe ori, legislația națională nu le recunoaște capacitatea de a acționa în justiție⁶⁷.

92. Având în vedere că cea mai mare parte a legislației privind incapacitatea juridică a copiilor este redactată în scopul protejării copiilor, este totuși esențial ca absența acestei capacități să nu fie utilizată împotriva lor atunci când li se încalcă drepturile sau în cazul în care nimeni nu le apără drepturile.

64. Recomandarea 1121 (1990) privind drepturile copiilor, alineatul (6).

65. Campania privind mecanismele de depunere a plângerilor în temeiul Convenției Organizației Națiunilor Unite privind drepturile copilului.

66. Articolul 13.

67. A se vedea raportul Registraturii Curții, op. cit., p. 5: „În consecință, copiii pot sesiza Curtea chiar dacă, de cele mai multe ori, legislația națională nu le recunoaște capacitatea de a acționa în justiție”.

93. Orientarea 34 recomandă, de asemenea, ca legislația statelor membre să faciliteze, după caz, accesul la justiție pentru copiii cu o suficientă înțelegere a drepturilor care le revin. Aceasta recomandă, de asemenea, utilizarea unor căi de atac pentru protecția drepturilor copiilor pe baza consilierii juridice adecvate.

94. Ar trebui să se ia în considerare legătura puternică dintre aspectele privind accesul la justiție, consilierea juridică corespunzătoare⁶⁸ și dreptul de a exprima o opinie în cadrul procedurilor judiciare. Prezentele orientări nu vizează să încurajeze copiii să se adreseze instanțelor fără un motiv sau temei juridic justificat. Este de la sine înțeles că minorii, la fel ca și adulții, ar trebui să dispună de un temei juridic solid pentru a înainta un caz în instanță. În momentul în care drepturile copiilor sunt încălcate sau trebuie apărate și dacă reprezentantul lor juridic nu face acest lucru în numele lor, ar trebui să existe posibilitatea ca o autoritate judiciară să reexamineze cazul. De asemenea, accesul la justiție al copiilor poate fi necesar în cazul în care există un conflict de interese între copil și reprezentantul său juridic.

95. Dreptul de acces la justiție se poate baza pe o limită de vârstă prevăzută sau pe nivelul de discernământ, de maturitate sau de înțelegere al copilului. Ambele sisteme prezintă avantaje și dezavantaje. O limită de vârstă clar prevăzută poate prezenta avantajul obiectivității pentru toți copiii, garantând siguranța juridică. Cu toate acestea, acordarea accesului la justiție pe baza nivelului de discernământ al copilului oferă posibilitatea de adaptare a sistemului judiciar la fiecare copil în parte, în funcție de nivelul de maturitate al acestuia. Acest sistem prezintă riscuri din cauza libertății relativ extinse de apreciere a judecătorului. O a treia posibilitate este o combinație a celor două sisteme: o limită de vârstă prestabilită și posibilitatea de recurs a copilului⁶⁹. Această soluție poate crea însă probleme suplimentare deoarece sarcina probei sau a discernământului revine copilului.

96. Prezentele orientări nu stabilesc o limită de vârstă deoarece aceasta tinde să devină prea rigidă și arbitrară, putând avea consecințe nedrepte. De asemenea, aceasta nu permite luarea în considerare în totalitate a diferențelor de capacitate și a nivelurilor de înțelegere dintre copii. Acestea din urmă pot varia considerabil, în funcție de capacitatea

68. Aceasta permite, de asemenea, convingerea copilului să nu înceapă o procedură atunci când nu există un temei juridic sau șanse de câștig de cauză.

69. De exemplu, legislația belgiană utilizează, în anumite cazuri, limita de vârstă sau gradul de discernământ.

individuală de dezvoltare, experiențele de viață, aptitudinile de comunicare și de alt tip ale copilului. Un copil de 15 ani poate fi mai puțin matur decât un altul de 12 ani, în timp ce un copil foarte mic poate fi suficient de inteligent pentru a evalua și înțelege situația specială în care se află. Aptitudinile, maturitatea și nivelul de înțelegere sunt mai reprezentative decât vârsta reală a copilului.

- 97.** Chiar dacă toți copiii, indiferent de vârstă sau de aptitudini, sunt purtători de drepturi, vârsta este de fapt un factor determinant în practică deoarece minorii foarte mici sau copiii care suferă de anumite handicapuri nu vor fi capabili să-și apere în mod eficient drepturile pe cont propriu. Prin urmare, statele membre trebuie să înființeze sisteme în care adulții desemnați să poată acționa în numele copilului: aceștia pot fi părinții, avocații sau alte instituții sau entități care, în conformitate cu legislația națională, răspund de apărarea drepturilor copiilor. Aceste persoane sau instituții nu trebuie implicate sau recunoscute doar după începerea procedurilor, ci trebuie mandatate să înainteze o acțiune în instanță ori de câte ori drepturile copiilor au fost sau riscă să fie încălcate.
- 98.** Orientarea 35 recomandă statelor membre să elimine toate obstacolele din calea accesului copiilor la justiție. Aceasta oferă exemple cum ar fi costul procedurilor și lipsa de consiliere juridică, însă recomandă eliminarea obstacolelor de orice tip. Obstacolele pot fi de diferite naturi. În cazul unui potențial conflict de interese între copii și părinții acestora, ar trebui să se evite cerința privind acordul parental. Trebuie dezvoltat un sistem prin care refuzul nejustificat al unui părinte să nu împiedice copilul să apeleze la justiție. Alte obstacole privind accesul la justiție pot fi de natură financiară sau psihologică. Cerințele procedurale trebuie limitate cât mai mult posibil⁷⁰.
- 99.** În anumite cazuri, un copil nu poate contesta un act sau o decizie pe parcursul copilăriei sale din cauza unei traume datorate, de exemplu, abuzului sexual sau unor probleme de familie extrem de conflictuale.
- 100.** În astfel de cazuri, orientarea 36 recomandă acordarea accesului la justiție pe parcursul unei perioade de timp determinate de la majoratul copilului. Prin urmare, aceasta încurajează statele membre să-și revizuiască regulile prescripției. Convenția Consiliului Europei privind

70. Trebuie să se evite o abordare prea restrictivă sau pur tehnică a reprezentării. A se vedea I. Berro-Lefèvre, "Improving children's access to the European Court of Human Rights" (Îmbunătățirea accesului copiilor la Curtea Europeană a Drepturilor Omului), Justiția internațională pentru copii, monografia nr. 3, Strasbourg, Editura Consiliului Europei, 2008, p. 69-78.

protecția copiilor împotriva exploatării și abuzurilor sexuale (STCE nr. 201) poate reprezenta un instrument util în acest sens⁷¹.

În cauza *Stubbings și alții / Regatul Unit*⁷² Curtea consideră că „în ultimii ani a existat o sensibilizare crescândă cu privire la problemele cauzate de abuzurile copiilor și efectele psihologice asupra victimelor; este posibil ca statele membre ale Consiliului Europei să fie nevoite să modifice, în viitorul apropiat, regulile prescripției aplicate cu scopul de a crea dispoziții speciale pentru acest grup de reclamanți”⁷³.

2. Consiliere și reprezentare juridică⁷⁴

- 101.** În cazul în care copiii trebuie să aibă acces la justiția adaptată într-adevăr la situația copilului, statele membre ar trebui să faciliteze accesul la un avocat sau la o altă instituție sau entitate care, în conformitate cu legislația națională, răspunde de apărarea drepturilor copilului, precum și de reprezentarea acestuia în cazul în care există sau poate exista un conflict de interese între copil și părinți sau alte părți implicate. Acesta este mesajul principal al orientării 37. Convenția Europeană privind exercitarea drepturilor copilului (STE nr. 160)⁷⁵ prevede că: „Părțile ar trebui să ia în considerare posibilitatea de acordare a unor drepturi procedurale suplimentare copiilor în procedurile care vizează copiii în fața unei autorități judiciare, în special [...] un reprezentant separat [...] un avocat”⁷⁶.
- 102.** Orientarea 38 recomandă statelor membre să ofere copiilor dreptul la asistență juridică gratuită, ceea ce nu necesită în mod neapărat un sistem separat de asistență juridică. Aceasta poate fi furnizată în același mod precum în cazul adulților sau în condiții mai indulgente, în funcție de mijloacele financiare ale titularului responsabilității parentale sau ale copilului. În orice caz, sistemul de asistență juridică ar trebui să fie eficient în practică.

71. Articolul 33.

72. Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Camera), hotărârea din 22 octombrie 1996, *Stubbings și alții / Regatul Unit*, nr. 22083/93; 22095/93, punctul (56).68 [http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/childjustice/MJU-28\(2007\)INFO1%20e.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/childjustice/MJU-28(2007)INFO1%20e.pdf).

73. Punctul (56).

74. A se vedea ChildONEurope, *Survey on the national systems of children's legal representation* (Anchetă privind sistemele naționale de reprezentare juridică a copiilor), martie 2008 (www.childoneurope.org). Această anchetă prezintă diferite modele.

75. STE nr. 160.

76. Articolul 5.b.

- 103.** Orientarea 39 descrie cerințele profesionale pentru avocații care apără drepturile copii. De asemenea, este important ca onorariul avocatului să nu fie suportat, direct sau indirect, de către părinții copilului. Dacă un avocat este plătit de către părinți, în special în cazurile de conflict de interese, nu există garanția că acesta va putea apăra în mod independent punctele de vedere ale copilului.
- 104.** Se recomandă un sistem de avocați specializați în apărarea drepturilor copiilor, respectându-se în același timp libertatea copilului de a-și alege propriul avocat. Este important să se clarifice rolul exact al avocatului copilului. Avocatul nu ar trebui să promoveze ceea ce consideră a fi în interesul superior al copilului (ceea ce face un tutore sau apărător public), ci să determine și să apere opiniile copilului, la fel ca în cazul unui client adult. Avocatul ar trebui să depună eforturi pentru a obține acordul informat al copilului cu privire la cea mai bună strategie care trebuie adoptată. Dacă avocatul nu este de acord cu opinia copilului, acesta trebuie să încerce să convingă copilul, la fel cum ar proceda cu un alt client.
- 105.** Rolul avocatului este diferit de cel al tutorelui *ad litem*, prevăzut de orientarea 42, întrucât acesta din urmă este numit de instanță și nu de un „client” ca atare și ar trebui să ajute instanța să definească interesele superioare ale copilului. Cu toate acestea, ar trebui să se evite recurgerea la o persoană care să joace ambele roluri cu scopul de a preveni un potențial conflict de interese. Autoritatea competentă ar trebui în anumite cazuri să numească un tutore *ad litem* sau un alt reprezentant independent care să susțină punctele de vedere ale copilului. Aceasta poate avea loc la solicitarea copilului sau a unei alte părți relevante.

În Georgia, dreptul la asistență juridică al persoanelor cu vârsta sub 18 ani în cazurile penale se acordă *ex officio* deoarece acestea sunt considerate ca fiind „vulnerabile din punct de vedere social”. Nu se solicită condiții suplimentare pentru ca acestea să poată beneficia de serviciul respectiv.

3. Dreptul de a fi ascultat și de a exprima opinii personale

- 106.** Comentariul general nr. 12 al Comitetului Națiunilor Unite privind drepturile copiilor interpretează dreptul copilului de a fi ascultat, care este unul dintre cele patru principii directe ale Convenției Organizației Națiunilor Unite privind drepturile copiilor, utilizând termenul „garantează”, un termen juridic puternic și care nu lasă o marjă de apreciere la discreția statelor membre⁷⁷. Comentariul insistă asupra faptului că vârsta nu poate fi singurul factor decisiv în determinarea importanței opiniei copilului⁷⁸. În Comentariul general nr. 5, Comitetul observă că: „este ușor să dai impresia că ascuți un copil, însă a acorda importanța necesară opiniilor acestora este o adevărată provocare”⁷⁹.
- 107.** Articolul 3 din Convenția europeană privind exercitarea drepturilor copilului (STE nr. 160) combină dreptul de a fi ascultat cu dreptul de a fi informat: în procedurile judiciare, copiii ar trebui să primească toate informațiile relevante, să fie consultați și să-și exprime opiniile, precum și să fie informați cu privire la posibilele consecințe ale respectării opiniilor lor sau ale oricărei decizii.
- 108.** În prezentele orientări se face trimitere la concepte precum „vârstă și maturitate” și „grad suficient de înțelegere”, care implică un anumit nivel de înțelegere, însă fără a solicita o înțelegere deplină din partea copilului a tuturor aspectelor chestiunii puse în discuție⁸⁰. Copiii au dreptul să-și exprime liber opiniile, fără presiuni sau manipulări⁸¹.
- 109.** Orientările Organizației Națiunilor Unite în materie de justiție referitoare la copiii victime și martori ai actelor de criminalitate utilizează termenul „adaptat copilului” și „o abordare echilibrată a dreptului copilului de a fi protejat și care ia în considerare nevoile și opiniile personale ale acestuia”⁸².

77. Comentariul general nr. 12 privind dreptul copilului de a fi ascultat (CRC/C/GC/12, 1 iulie 2009), alineatul (19).

78. *Ibid.*, alineatele (28)-(31).

79. Comentariul general nr. 5 privind măsurile generale de punere în aplicare a Convenției Organizației Națiunilor Unite privind drepturile copilului (CRC/GC/2003/5), articolul 12.

80. Pentru informații suplimentare, a se vedea revizia CRIN: „*Measuring maturity. Understanding children's 'evolving capacities'*” (Măsurarea maturității. Înțelegerea capacităților dinamice ale copiilor), 2009.

81. Comentariul general nr. 12 privind dreptul copilului de a fi ascultat (CRC/C/GC/12, 1 iulie 2009), alineatul (22).

82. Orientările Organizației Națiunilor Unite în materie de justiție referitoare la copiii victime și martori ai actelor de criminalitate (ECOSOC Res 2005/20, 22 iulie 2005).

- 110.** Legile trebuie formulate în mod clar cu scopul de a se asigura egalitatea juridică a tuturor copiilor indiferent de vârstă, în special în cazul în care un copil dorește să fie ascultat, fiind necesară presupunerea unui nivel suficient de înțelegere. Totuși, vârsta joacă în continuare un rol esențial în ceea ce privește „acordarea” dreptului esențial de a fi ascultat copiilor în chestiunile care îi vizează (orientarea 45). Cu toate acestea, trebuie subliniat că, în anumite circumstanțe, este datorია copilului să se facă ascultat (de exemplu, prin depunerea mărturiei).
- 111.** Copiii trebuie să știe cu exactitate ceea ce urmează să se întâmple și care va fi rolul opiniei sau declarației lor⁸³. Judecătorul nu ar trebui să refuze să audieze un copil fără motive întemeiate, cu excepția cazului în care acest lucru este în interesul superior al copilului (orientarea 47). Copiilor trebuie să li se indice în mod clar că, deși un judecător i-a ascultat, aceasta nu înseamnă în mod implicit și că vor „câștiga” cazul. Pentru a câștiga sau obține încrederea și respectul copilului pentru hotărârea pronunțată, avocatul copilului ar trebui să depună eforturi speciale pentru a-i explica acestuia de ce opinia sa nu a fost urmată sau de ce a fost luată o anumită decizie, la fel ca în cazul adulților (orientarea 48).
- 112.** De asemenea, copiii au dreptul să-și exprime opiniile cu privire la orice aspect sau caz care îi vizează în mod direct sau indirect. Aceștia ar trebui să poată face acest lucru într-un mediu sigur și demn, indiferent de vârstă. Copiii ar trebui să se simtă confortabil atunci când se adresează unui judecător sau altor funcționari. Aceasta poate implica omiterea de către judecător a anumitor formalități cum ar fi purtarea unei peruci sau a unei robe sau audierea copilului în sala de judecată; de exemplu, poate fi utilă audierea copilului în cabinetul judecătorului.
- 113.** Este important ca copilul să se poată exprima liber și fără întreruperi. Aceasta poate însemna în practică interzicerea accesului altor persoane în sală (de exemplu, al părinților sau al presupusului autor al infracțiunii) și asigurarea unei ambianțe care să nu fie perturbată de întreruperi nejustificate, indisciplină sau traficul diferitor persoane.

83. Convenția europeană privind exercitarea drepturilor copiilor, articolul 3.c.

- 114.** De cele mai multe ori, judecătorii nu sunt instruiți cum să comunice cu copiii, iar specialiștii autorizați sunt rareori chemați să îi sprijine în această privință. Astfel cum se indică anterior [alineatul (96) de mai sus], chiar și copiii de vârstă mică își pot exprima părerile cu claritate, cu condiția ca aceștia să fie asistați și sprijiniți în mod corespunzător. Judecătorii și alți specialiști pot solicita părerile și perspectiva copilului asupra cazului.
- 115.** În funcție de dorințele și interesele copilului, ar trebui să se acorde o atenție semnificativă persoanei care ascultă copilul, cel mai probabil judecătorul sau un expert desemnat⁸⁴. Anumiți copii pot prefera să fie ascultați de un „specialist” care transmite ulterior punctul lor de vedere judecătorului. Cu toate acestea, alți copii specifică în mod clar că preferă să vorbească cu însuși judecătorul, întrucât acesta este cel care va lua hotărârea finală.
- 116.** Deși este adevărat că există riscul ca minorii să fie manipulați atunci când sunt audiați și își exprimă părerile (de exemplu, de către unul dintre părinți împotriva celuilalt), ar trebui să se depună toate eforturile pentru a nu lăsa acest risc să submineze dreptul fundamental de a fi ascultat.
- 117.** Comitetul Organizației Națiunilor Unite privind drepturile copilului atrage atenția asupra riscului privind o abordare pur simbolică și anumite practici lipsite de etică⁸⁵, enumerând cerințele esențiale pentru punerea în aplicare utilă și eficientă a dreptului de a fi ascultat⁸⁶. Procesele de audiere a copiilor ar trebui să fie transparente și instructive, voluntare, respectuoase, relevante, adaptate copilului, incluzive, desfășurate de un personal specializat, sigure și sensibile la riscuri și, în cele din urmă, responsabile.

84. Comitetul Organizației Națiunilor Unite privind drepturile copilului recomandă audierea directă a copiilor. Comentariul general nr. 12 privind dreptul copilului de a fi ascultat (CRC/C/GC/12, 1 iulie 2009), alineatul (35).

85. Comentariul general nr. 12 privind dreptul copilului de a fi ascultat (CRC/C/GC/12, 1 iulie 2009), alineatul (132): „Comitetul invită statele membre să evite abordările simbolice care limitează exprimarea opiniilor personale de către copii sau care permit copiilor să fie ascultați însă fără a li se lua în considerare opiniile în mod corespunzător. Comitetul subliniază faptul că manipularea copiilor de către adulți, punerea copiilor în situații în care li se spune ce pot să spună sau expunerea acestora la riscuri de prejudicii în caz de participare nu sunt practici etice și nu pot fi considerate ca îndeplinind cerințele articolului 12.”

86. Comentariul general nr. 12 privind dreptul copilului de a fi ascultat (CRC/C/GC/12, 1 iulie 2009), alineatele (133)-(134).

Într-un caz de adopție internațională în care niște italieni doreau să adopte copii români (cauza *Pini și alții / România*), Curtea a fost foarte clară cu privire la dreptul copiilor de a fi ascultați și de a le fi luate opiniile în considerare: „Trebuie subliniat faptul că minorii au respins ideea de a se alătura părinților adoptivi și de a pleca în Italia după ce au împlinit o anumită vârstă la care se poate considera în mod rezonabil că personalitatea lor este suficient de dezvoltată și că aceștia au atins gradul necesar de maturitate pentru a-și exprima opinia cu privire la mediul în care doresc să fie crescuți”⁸⁷. „Interesele copiilor dictau luarea în considerare a opiniilor acestora după atingerea gradului necesar de maturitate pentru a le exprima. Refuzul constant al copiilor, după ce au împlinit vârsta de 10 ani, de a călători în Italia pentru a se alătura părinților adoptivi este foarte important în acest context.”⁸⁸

În cauza *Hokkanen / Finlanda*, un tată a solicitat custodia fiicei sale care locuise timp de câțiva ani cu bunicii. Copilul nu dorea să locuiască cu tatăl său, iar Curtea a concluzionat că „minora era suficient de matură pentru ca opiniile sale să fie luate în considerare și, prin urmare, pentru ca dreptul de vizită să nu fie acordat împotriva dorinței sale”⁸⁹.

4. Evitarea întârzierilor nejustificate

118. Cauzele care vizează copii ar trebui soluționate cu promptitudine, putând fi creat un sistem care să ofere prioritate acestor chestiuni⁹⁰. Principiul urgenței este prevăzut de orientarea 50. Nu ar trebui pierdute din vedere percepția diferită a timpului pe care o au copiii în comparație cu părinții și faptul că elementul temporal este foarte important pentru ei: de exemplu, un an de proceduri într-un caz de custodie poate părea mai lung pentru un copil de 10 ani decât pentru un adult. Normele judiciare ar trebui să permită existența unui astfel de sistem de stabilire a priorităților în cazuri grave și urgente sau

87. Curtea Europeană a Drepturilor Omului (a doua ediție), hotărârea din 22 iunie 2004, *Pini și alții / România*, nr. 78028/01 și 78030/01, punctul (157).

88. *Ibid*, punctul (164).

89. Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Camera), hotărârea din 23 septembrie 1994, *Hokkanen / Finlanda*, nr. 19823/92; punctul (61).

90. Conform articolului 41 din normele Curții Europene a Drepturilor Omului. Această practică trebuie utilizată cu o mai mare frecvență, în conformitate cu I. Berro-Lefevre, *op. cit.*, p. 76.

atunci când pot apărea consecințe ireversibile din cauza neadoptării prompte a unor măsuri (orientarea 51 reglementează cazurile privind dreptul familiei).

119. Alte exemple ale acestui principiu sunt disponibile în instrumentele relevante ale Consiliului Europei. Unul dintre acestea solicită statelor să se asigure că investigațiile și procedurile penale sunt tratate cu prioritate și că acestea sunt desfășurate fără întârzieri nejustificate⁹¹. De asemenea, este important să se permită victimelor să înceapă recuperarea. Un alt instrument recomandă în mod specific „asigurarea unei justiții juvenile rapide și care să evite întârzierile nejustificate cu scopul de a avea un efect educativ eficient”⁹².

120. Respectarea intereselor superioare ale copilului poate necesita flexibilitatea autorităților judiciare, punându-se în aplicare, în același timp, anumite decizii în conformitate cu legislația națională, după cum prevede orientarea 53.

În două cauze / Germania, Curtea a examinat elementul temporal, concluzionând că, în cazul relațiilor copii-părinți, ar trebui să se procedeze cu deosebită atenție având în vedere că riscul trecerii timpului poate rezulta într-o soluționare de facto a chestiunii, iar relația unui copil cu unul dintre părinți poate fi întreruptă⁹³.

În cauza *Paulsen-Medalen și Svensson / Suedia*, Curtea a declarat o încălcare a articolului 6 alineatul (1) din CEDO, întrucât autoritățile nu au acționat cu atenția cuvenită în momentul soluționării litigiului privind dreptul de vizită⁹⁴.

91. Convenția Consiliului Europei privind protecția copiilor împotriva exploatării și abuzurilor sexuale [STCE nr. 201, articolul 30 alineatul (3)].

92. Recomandarea nr. R (87)20 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei privind reacțiile sociale la delincvența juvenilă, alineatul (4).

93. A se vedea Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Marea Cameră), hotărârea din 13 iulie 2000, *Elsholz / Germania*, nr. 25735/94, punctul (49) și hotărârea din 8 iulie 2003, *Sommerfeld / Germania*, nr. 31871/96, punctul (63).

94. Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Camera), hotărârea din 19 februarie 1998, *Paulsen-Medalen și Svensson / Suedia*, nr. 16817/90, punctul (42).

În materie penală este important să se evite întârzierile nejustificate. În cauza *Bouamar / Belgia* s-a solicitat o reexaminare judiciară rapidă în cazul detenției de minori. Termenele nejustificate de mari nu au fost considerate compatibile cu procedurile rapide prevăzute de articolul 5 alineatul (4) din CEDO⁹⁵.

5. Organizarea procedurilor, mediului și limbajului adaptat copilului

- 121.** Metodele de lucru adaptate copilului⁹⁶ ar trebui să facă copiii să se simtă în siguranță. Posibilitatea de a fi însoțiți de o persoană în care au încredere îi poate face să se simtă mai confortabil pe parcursul procedurilor. Convenția Consiliului Europei privind protecția copiilor împotriva exploatării și abuzurilor sexuale (STCE nr. 201)⁹⁷ prevede că un minor poate fi însoțit de reprezentantul său legal sau de un adult la alegere, dar că persoana în cauză trebuie să fie considerată adecvată. Poate fi luată o decizie motivată împotriva prezenței unei anumite persoane care însoțește copilul.
- 122.** Mediul arhitectural poate să incomodeze în mod semnificativ copilul. Funcționarii din instanță ar trebui să familiarizeze copiii, inter alia, cu sala de judecată și cu persoanele implicate (orientarea 55). Sălile de judecată pot părea opresive și intimidante chiar și pentru adulți (orientarea 62). Deși structura instanței este dificil de modificat, cel puțin pentru clădirile deja existente, există modalități de îmbunătățire a tratamentului copiilor în cadrul acestora prin intermediul procedurilor de lucru adaptate copiilor.
- 123.** Instanțele pot include, după caz, săli speciale de audiere care să țină cont de interesele superioare ale copilului. De asemenea, pentru a adapta mediul la situația copiilor, se poate renunța la purtarea perucilor, a robelor sau a altor uniforme și ținute vestimentare oficiale, în funcție de vârsta copilului sau funcția personalului în cauză. În

funcție de circumstanțe și de opiniile copilului, este posibil, de exemplu, ca uniformele să indice în mod clar copilului că stă de vorbă cu un ofițer de poliție și nu cu un asistent social, ceea ce are o anumită relevanță și poate contribui, de asemenea, la crearea impresiei că aspectele care îl vizează sunt luate în serios de către autoritatea competentă. Pe scurt, mediul poate fi relativ formal, însă atitudinea funcționarilor ar trebui să fie mai puțin formală și, în orice caz, adaptată copilului.

- 124.** Mai important, justiția în interesul copilului implică, de asemenea, înțelegerea de către copii a naturii și scopului hotărârii luate, precum și a consecințelor acesteia. Deși hotărârea și motivarea ulterioară a acesteia nu sunt întotdeauna înregistrate și explicate într-un limbaj adaptat copilului, din cauza cerințelor de ordin juridic, avocatul sau o altă persoană apropiată (părintele, asistentul social etc.) ar trebui să explice copiilor hotărârile respective.
- 125.** Pot fi înființate instanțe speciale pentru minori sau cel puțin săli destinate tinerilor în cazul infracțiunilor comise de către copii⁹⁸. În măsura posibilă, ar trebui evitat orice contact al copiilor cu instanțele, procedurile sau sentințele pentru adulți⁹⁹. În conformitate cu exigențele instanței în acest domeniu, pot fi înființate unități specializate în cadrul autorităților de punere în aplicare a legilor (orientarea 63).

În anumite cauze / Regatului Unit care implicau delincvenți minori, Curtea a subliniat că trebuie adoptate măsuri speciale pentru modificarea procedurii judiciare aplicabile adulților, cu scopul de a atenua austeritatea acestora în funcție de vârsta acuzatului. De exemplu, magistrații nu vor purta peruci și robe, iar minorul acuzat nu va sta într-o boxă, ci se va putea așeza lângă reprezentantul său legal sau asistentul social. Audierile ar trebui să aibă loc astfel încât să se reducă, pe cât posibil, riscul de intimidare și inhibare a acuzatului.

95. Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Camera), hotărârea din 29 februarie 1988, *Bouamar / Belgia*, nr. 9106/80, punctul (63).

96. A se vedea W. McCarney, "The principles of child-friendly justice at international level" (Principiile justiției în interesul copilului la nivel internațional) în *Justiția internațională pentru minori*, monografia nr. 3, Editura Consiliului Europei, 2008, p. 119-127.

97. Articolul 35.1.f.

98. Convenția Națiunilor Unite privind drepturile copiilor, articolul 40.3.

99. Recomandarea nr. R(87)20 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei privind reacțiile sociale la delincvența juvenilă, procedurile / minorilor, alineatul (5).

În urma cauzelor *T / Regatul Unit* și *V / Regatul Unit*, în care ședințele de judecată la instanțele naționale au fost considerate intimidante pentru copiii, au fost redactate instrucțiuni practice pentru judecarea copiilor și a tinerilor la Curtea Coroanei (Crown Court). Se vizează evitarea intimidării, umilirii și producerii de suferință copiilor pe parcursul procesului. Elementele acestor instrucțiuni practice sunt, *inter alia*: posibilitatea de vizitare a instanței de către copil înainte de proces pentru a se familiariza cu aceasta, disponibilitatea sprijinului din partea poliției pentru a se evita intimidarea sau abuzul copilului de către mass-media, renunțarea la peruci sau robe, explicarea procedurii într-un limbaj pe care copilul să îl poată înțelege, limitarea accesului la audieri etc.

Ministerul de Justiție din Polonia promovează și pune în aplicare, în cooperare cu o organizație neguvernamentală, conceptul de săli de audiere adaptate copilului. Principalul obiectiv este de a proteja copiii martori sau victime ale infracțiunilor, în special ale infracțiunilor care implică abuzuri sexuale și violență domestică, prin punerea în aplicare a principiilor de interogare a copiilor în condiții adaptate acestora și de către un personal competent. Procedura asigură audierea copiilor de un judecător în prezența unui psiholog. Alte persoane implicate (procurorul, avocatul, inculpatul, reclamantul) sunt prezente într-o sală separată și pot participa la audiere prin intermediul sistemelor de comunicare dintre sălile respective, al oglinzilor mascate și/sau al videoconferinței în timp real. Detaliile importante care pot determina copiii să se simtă mai confortabil includ, *inter alia*: garantarea confidențialității (izolarea sonoră a sălii de audiere și a altor săli/locații); săli echipate în funcție de nevoile copiilor cu scopul de a asigura siguranța fizică și psihică a acestora pe parcursul audierii, utilizarea unor culori neutre și a unui mobilier care să creeze o atmosferă relaxantă pentru copii (două tipuri de mese și scaune, o canapea sau un fotoliu, un covor comod); săli dotate cu materiale și echipamente utile pentru colectarea de informații de la copil (stilouri sau hârtie colorată, păpuși etc.).

6. Probe/declarații ale copiilor

- 126.** Problema privind obținerea probelor/declarațiilor de la copii nu este deloc simplă. Din cauza numărului redus de standarde existente în domeniu (cum ar fi Orientările Organizației Națiunilor Unite în materie de justiție referitoare la copiii victime și martori ai actelor de criminalitate¹⁰⁰), s-a simțit nevoia abordării acestor aspecte deoarece desfășurarea unor astfel de audieri cu privire la obținerea probelor/declarațiilor necesită orientări practice.
- 127.** Astfel cum prevede orientarea 64, obținerea probelor/declarațiilor ar trebui să fie efectuată, pe cât posibil, de un personal autorizat. În același context, orientarea 66 recomandă, în cazul mai multor audieri, ca acestea să fie efectuate de aceeași persoană din motive de coerență și încredere reciprocă, dar și limitarea, pe cât posibil, a numărului de audieri (orientarea 67).
- 128.** Din motive evidente, ar trebui să se adopte aranjamente specifice pentru obținerea probelor, în special de la copiii victime, în cele mai avantajoase condiții. Exemple de astfel de practici sunt posibilitatea de obținere a probelor prin intermediul legăturilor audio, video sau televizate, precum și obținerea mărturiei experților înainte de proces, evitându-se contactul vizual sau de altă natură între victimă și presupusul autor al infracțiunii (orientarea 68) sau prin depunerea mărturiei în absența acestuia din urmă (orientarea 69). Cu toate acestea, în anumite cazuri, cum ar fi exploatarea sexuală, înregistrarea video a audierii poate fi traumatizantă pentru victime. Prin urmare, ar trebui evaluate posibilele prejudicii sau victimizarea secundară care pot rezulta în urma acestor înregistrări, fiind necesare alte metode, cum ar fi înregistrarea audio, cu scopul de a se evita o altă victimizare sau traume secundare.

100. Orientările Organizației Națiunilor Unite în materie de justiție referitoare la copiii victime și martori ai actelor de criminalitate (ECOSOC Res 2005/20, 22 iulie 2005), alineatul XI, 30, *d.*: „Se utilizează proceduri adaptate copiilor, inclusiv săli de audiere concepute pentru copii, servicii interdisciplinare pentru copiii victime integrate în aceeași locație, săli de instanță modificate care țin cont de copiii martori, luarea de pauze pe parcursul depunerii mărturiei de către copil, audieri programate la ore adecvate vârstei și maturității copilului, un sistem corespunzător de notificare pentru a se asigura prezența copilului în instanță doar atunci când este necesar și alte măsuri adecvate menite să faciliteze depunerea mărturiei de către copil.” Nu trebuie pierdut din vedere faptul că prezentele orientări privesc depunerea mărturiei în general, nu doar în cadrul procedurilor penale.

- 129.** Dreptul procedural și legislația statelor membre variază considerabil în domeniu și ar trebui să existe norme mai puțin stricte cu privire la depunerea mărturiei de către copii. În orice caz, statele membre trebuie să acorde prioritate intereselor superioare ale copilului în ceea ce privește legislația referitoare la obținerea probelor. Exemplele furnizate de orientarea 70 includ absența cerinței de depunere a jurământului de către copil sau alte declarații similare. Prezentele orientări nu intenționează să afecteze garantarea dreptului la apărare prevăzut de diferite sisteme juridice; cu toate acestea, orientările invită statele membre să adapteze, dacă este cazul, anumite elemente ale legislației privind strângerea probelor cu scopul de a evita traumele suplimentare ale copiilor. În cele din urmă, judecătorul este cel care va aprecia gravitatea și valabilitatea oricăror mărturii sau probe.
- 130.** Orientarea 70 indică, de asemenea, că aceste adaptări în interesul copilului nu ar trebui să diminueze valoarea unei mărturii. Cu toate acestea, ar trebui să se evite pregătirea unui copil victimă pentru a depune mărturie din cauza riscului de influențare a acestuia. Stabilirea modelelor de protocoale de audiere (orientarea 71) nu ar trebui să fie în mod necesar sarcina judecătorilor ci mai degrabă a autorităților judiciare naționale.
- 131.** Deși înregistrarea audio sau video a declarației copilului prezintă unele avantaje, servind la evitarea repetării unor experiențe de cele mai multe ori traumatizante, depunerea directă a mărturiei în fața unui judecător de instrucție poate fi mai indicată pentru copiii care nu sunt victime ci presupuși autori ai infracțiunii.
- 132.** Conform celor indicate anterior, vârsta nu ar trebui să împiedice copilul să-și exercite dreptul de a participa pe deplin la procedura judiciară¹⁰¹. În conformitate cu orientarea 73, mărturiile acestuia nu ar trebui considerate invalide sau nefiabibile doar din cauza vârstei.
- 133.** În cazul în care copiii ar trebui să fie audiați sau își exprimă dorința de a depune mărturie în cadrul procedurilor în materie de dreptul familiei, ar trebui să se acorde atenția corespunzătoare poziției lor vulnerabile în sânul familiei respective, precum și consecințelor acestei mărturii asupra relațiilor actuale sau viitoare. Ar trebui să se depună toate eforturile posibile pentru ca minorul să fie conștient de consecințele mărturiei sale și pentru ca acesta să fie asistat în momentul depunerii mărturiei prin oricare dintre mijloacele deja menționate.

101. *Ibid*, alineatul VI, 18.

Curtea recunoaște caracteristicile specifice ale procedurilor privind infracțiunile cu caracter sexual. În cauza *S.N. / Suedia*, Curtea a concluzionat că: „Astfel de proceduri sunt adesea concepute ca o experiență dureroasă pentru victimă, în special din cauza faptului că aceasta este confruntată împotriva voinței sale cu inculpatul. Aceste aspecte sunt cu atât mai evidente în cazurile care implică minori. Pentru a stabili dacă un inculpat a beneficiat sau nu de un proces echitabil în cadrul acestor proceduri trebuie să se țină cont de dreptul presupusei victime la viață privată. Prin urmare, Curtea recunoaște că în procedurile penale privind abuzul sexual pot fi adoptate anumite măsuri în scopul protejării victimei, cu condiția ca aceste măsuri să fie conciliate cu exercitarea adecvată și eficientă a dreptului la apărare”¹⁰².

În aceeași cauză, s-a ținut cont, de asemenea, de posibilitatea de orientare a anumitor întrebări adresate copilului. Pentru a se evita efectele negative ale acestor întrebări se poate face apel la experții în psihologie medico-legală care dețin formare și cunoștințe specifice¹⁰³.

În cauza *W.S. / Polonia*, Curtea a sugerat diferite modalități de testare a fiabilității unui copil victimă și a indicat că acest lucru poate fi realizat prin intermediul unei metode mai puțin invazive decât interogarea directă. Pot fi aplicate anumite metode sofisticate: de exemplu, copilul poate răspunde, în prezența unui psiholog, la întrebările scrise puse de către apărare sau într-un studio care permite solicitantului sau avocatului să asiste în timp real la interogare prin intermediul unei legături video sau al unei oglinzi mascate¹⁰⁴.

E. Justiția în interesul copilului după încheierea procedurilor judiciare

- 134.** Pot fi adoptate numeroase măsuri pentru a adapta justiția la situația copilului după încheierea procedurilor judiciare. Aceasta începe cu

102. Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Secțiunea întâi), hotărârea din 2 iulie 2002, *S.N. / Suedia*, nr. 34209/96, punctul (47).

103. *Ibid*, punctul (53).

104. Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Secțiunea a patra), hotărârea din 19 iunie 2007, *W.S. / Polonia*, nr. 21508/02, punctul (61).

comunicarea și explicarea hotărârii sau deciziei finale copilului (orientarea 75). Aceste informații ar trebui completate de explicații cu privire la măsurile care pot fi adoptate, inclusiv căile de atac sau un mecanism independent de depunere a plângerilor. Această sarcină ar trebui îndeplinită de reprezentantul copilului, și anume, avocatul, tutorele *ad litem* sau reprezentatul său juridic, în funcție de sistemul judiciar. Orientările 75, 77 și 81 fac trimitere la reprezentanții în cauză.

135. Orientarea 76 recomandă adoptarea, fără întârziere, a unor măsuri de facilitare a executării deciziilor/hotărârilor referitoare la copii.

136. În numeroase cazuri, în special în cauzele civile, hotărârea nu echivalează în mod necesar cu soluționarea definitivă a conflictului sau a problemei: cauzele în materie de familie sunt un bun exemplu în acest sens, fiind abordate de orientările 78 și 79. În acest domeniu sensibil ar trebui să existe norme clare privind evitarea forței, coerciția sau violența în legătură cu punerea în aplicare, de exemplu, a drepturilor de vizită, cu scopul de a se evita traumatizarea ulterioară a copilului. Prin urmare, părinții ar trebui să se adreseze serviciilor de mediere sau centrelor neutre de vizită pentru a-și soluționa litigiile în loc să recurgă la poliție pentru executarea hotărârilor judecătorești. Singura excepție o constituie riscurile existente la adresa bunăstării copilului. Alte servicii, cum ar fi serviciile de susținere a familiei, joacă, de asemenea, un rol în soluționarea conflictelor familiale cu scopul de a asigura interesele superioare ale copilului.

În cazurile de executare a deciziilor în materie de drept familial, cum ar fi drepturile de vizită și de custodie, Curtea a considerat, cu diferite ocazii, că punctul decisiv constă în a ști dacă autoritățile naționale au adoptat toate măsurile necesare pentru a facilita executarea, astfel cum se poate solicita în mod rezonabil în circumstanțele speciale ale fiecărui caz.

În Austria, „Besuchscafe” oferă copiilor posibilitatea de a păstra legătura cu ambii părinți în urma divorțului sau separării acestora într-un mediu sigur și favorabil. Dreptul de vizită poate fi acordat în locații speciale, sub supravegherea unui personal competent, pentru a se evita

conflictele între părinți ori de câte ori se pune problema exercitării acestui drept. Tipul respectiv de vizită însoțită poate fi ordonat de instanță sau solicitat de unul dintre părinți. Preocuparea centrală o constituie bunăstarea copilului, evitându-se implicarea acestuia într-un conflict între cei doi părinți.

137. Orientările 82 și 83 vizează copiii aflați în conflict cu legea. Se acordă o atenție specială integrării cu succes în societate, importanței nedivulgării cazierelor judiciare în afara sistemului juridic și excepțiilor legitime de la acest principiu important. Se pot acorda derogări pentru infracțiunile grave, *inter alia*, din motive de siguranță publică și atunci când se pune problema ocupării unui loc de muncă care implică interacțiuni cu copiii. Un exemplu în acest sens îl constituie angajarea unei persoane care a abuzat un copil în trecut. Orientarea 83 urmărește să protejeze toate categoriile de copii, nu doar pe cei vulnerabili.

138. În cauza *Bouamar / Belgia*, Curtea a examinat cazul unui delincent minor care a trecut printr-o închisoare pentru adulți de nouă ori. Deși reținerea minorilor în închisori pentru adulți era permisă la momentul respectiv în temeiul legislației privind protecția tinerilor, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a concluzionat că „cele nouă ordine în cauză, cumulate, nu erau compatibile cu articolul 5.1.d litera *d*. Cumularea acestora le-a făcut și mai puțin «legale» în temeiul articolului 5.1.d litera *d*, în special deoarece Consiliul Coroanei nu a instituit niciodată proceduri penale împotriva solicitantului cu privire la faptele care i-au fost reproșate”¹⁰⁵.

Fundația britanică Barnardo a înființat Serviciul de sprijin pentru apărarea tinerilor plasați în diverse instituții destinate delincvenților minori pe teritoriul Regatului Unit. Acest serviciu le-a asigurat, pe perioada detenției, reprezentare juridică independentă, asistență în aspecte referitoare la bunăstarea, îngrijirile, tratamentul și planificarea reinsertiei. În afara reuniunilor față în față la o săptămână de la încarcerare, tinerii pot să contacteze serviciul sau să utilizeze o linie telefonică

¹⁰⁵ Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Camera), hotărârea din 29 februarie 1988, *Bouamar / Belgia*, nr. 9106/80, punctele (52)-(53).

gratuită de asistență. Serviciul de sprijin ajută tinerii să înțeleagă sistemul și să contacteze personalul competent să-i ajute să-și soluționeze problemele.

V. Promovarea altor acțiuni în interesul copilului

- 139.** Este de la sine înțeles că o adevărată îmbunătățire a domeniului privind drepturile copilului și justiția în interesul copilului necesită adoptarea unei abordări proactive de către statele membre ale Consiliului Europei, care sunt încurajate să prevadă un anumit număr de măsuri.
- 140.** Acțiunile *a - d* încurajează cercetarea în domeniu, schimbul de practici, cooperarea și activitățile de sensibilizare, în special prin crearea unor versiuni ale instrumentelor juridice adaptate copilului. Acestea sprijină, de asemenea, buna funcționare a birourilor de informare cu privire la drepturile copilului..
- 141.** Investițiile în educație și difuzarea informațiilor cu privire la drepturile copilului nu constituie o simplă obligație în temeiul Convenției ONU privind drepturile copilului¹⁰⁶, ci și o măsură preventivă împotriva încălcării acestor drepturi. Persoanele care își cunosc propriile drepturi pot să le „trăiască” și să identifice în timp util încălcarea lor actuală sau viitoare¹⁰⁷.

Numeroase organizații au redactat versiuni ale Convenției Organizației Națiunilor Unite privind drepturile copilului adaptate la situația acestuia, precum și alte documente relevante referitoare la drepturile copilului. Un exemplu în acest sens este versiunea adaptată pentru copii a Orientărilor Organizației Națiunilor Unite în materie de justiție referitoare la copiii victime și martori ai actelor de criminalitate, întocmită de UNICEF și de Biroul ONU privind drogurile și criminalitatea.

106. Articolul 42: „Statele membre se obligă să facă cunoscute principiile și dispozițiile convenției, prin mijloace adecvate și active, adulților și copiilor deopotrivă”.

107. A se vedea, de asemenea, Berro-Lefèvre, *op. cit.*, p. 74-75.

- 142.** Măsurile avute în vedere la literele *e - g* vizează să faciliteze accesul copiilor la justiție și la mecanismele de depunere a plângerilor, luând în considerare o serie de măsuri posibile în acest sens (punerea în aplicare a unui sistem specializat de judecători și avocați, facilitarea rolului societății civile și a organismelor independente la nivel național, regional și internațional). În acest domeniu, statele ar trebui să aibă în vedere utilizarea unor mecanisme colective de depunere a plângerilor. Mecanismul colectiv de depunere a plângerilor al Cartei sociale europene revizuite (STE nr. 163) este un bun exemplu: acesta este accesibil, nu solicită existența unei victime individuale și nu necesită epuizarea tuturor căilor de atac de la nivel național. Mediatorii pentru copii, ONG-urile care apără drepturile copiilor, serviciile sociale etc. ar trebui să aibă posibilitatea de a depune o plângere sau să înceapă procedurile în numele unui anumit copil.
- 143.** Merită menționat faptul că noile strategii sunt, de asemenea, promovate la nivel internațional, cum ar fi campania menționată anterior în temeiul procedurii de recurs prevăzută de Convenția privind drepturile copilului.
- 144.** Literele *h - i* se concentrează pe necesitatea unei educații corespunzătoare, a unei formări profesionale și a măsurilor de sensibilizare, în timp ce literele *j - k* exprimă sprijinul pentru structurile și serviciile specializate corespunzătoare.

VI. Monitorizare și evaluare

- 145.** Statele membre sunt încurajate să adopte anumite măsuri pentru punerea în aplicare a prezentelor orientări. Acestea ar trebui să asigure difuzarea lor la scară largă în rândul tuturor autorităților responsabile sau implicate în apărarea drepturilor copiilor. O posibilitate ar fi difuzarea orientărilor în versiuni adaptate pentru copii.
- 146.** De asemenea, statele membre ar trebui să asigure revizuirea legislației, a politicilor și a practicilor naționale pentru a ține pasul cu orientările, precum și revizuirea periodică a metodelor de lucru în domeniu. Statele membre sunt, de asemenea, invitate să prescrie măsuri specifice de respectare a literei și a spiritului orientărilor.

- 147.** În acest sens, păstrarea sau stabilirea unui cadru care să includă unul sau mai multe mecanisme independente (cum ar fi mediatorii sau mediatorii pentru copii) este extrem de importantă pentru promovarea și monitorizarea punerii în aplicare a orientărilor.
- 148.** În cele din urmă, este evident faptul că organizațiile, instituțiile și organismele societății civile care promovează și protejează drepturile copilului ar trebui să primească un rol activ în procesul de monitorizare.

Sales agents for publications of the Council of Europe

Agents de vente des publications du Conseil de l'Europe

BELGIUM/BELGIQUE

La Librairie Européenne -
The European Bookshop
Rue de l'Orme, 1
BE-1040 BRUXELLES
Tel.: +32 (0)2 231 04 35
Fax: +32 (0)2 735 08 60
E-mail: info@libeurop.eu
http://www.libeurop.be

Jean De Lannoy/DL Services
Avenue du Roi 202 Koningslaan
BE-1190 BRUXELLES
Tel.: +32 (0)2 538 43 08
Fax: +32 (0)2 538 08 41
E-mail: jean.de.lannoy@dl-servi.com
http://www.jean-de-lannoy.be

BOSNIA AND HERZEGOVINA/ BOSNIE-HERZÉGOVINE

Robert's Plus d.o.o.
Marka Marulića 2/V
BA-71000, SARAJEVO
Tel.: + 387 33 640 818
Fax: + 387 33 640 818
E-mail: robertsplus@bih.net.ba

CANADA

Renouf Publishing Co. Ltd.
1-5369 Canotek Road
CA-OTTAWA, Ontario K1J 9J3
Tel.: +1 613 745 2665
Fax: +1 613 745 7660
Toll-Free Tel.: (866) 767-6766
E-mail: order.dept@renoufbooks.com
http://www.renoufbooks.com

CROATIA/CROATIE

Robert's Plus d.o.o.
Marasovičeva 67
HR-21000, SPLIT
Tel.: + 385 21 315 800, 801, 802, 803
Fax: + 385 21 315 804
E-mail: robertsplus@robertsplus.hr

CZECH REPUBLIC/ RÉPUBLIQUE TCHÈQUE

Suweco CZ, s.r.o.
Klecakova 347
CZ-180 21 PRAHA 9
Tel.: +420 2 424 59 204
Fax: +420 2 848 21 646
E-mail: import@suweco.cz
http://www.suweco.cz

DENMARK/DANEMARK

GAD
Vimmelskaflet 32
DK-1161 KØBENHAVN K
Tel.: +45 77 66 60 00
Fax: +45 77 66 60 01
E-mail: gad@gad.dk
http://www.gad.dk

FINLAND/FINLANDE

Akateeminen Kirjakauppa
PO Box 128
Keskuskatu 1
FI-00100 HELSINKI
Tel.: +358 (0)9 121 4430
Fax: +358 (0)9 121 4242
E-mail: akatilaus@akateeminen.com
http://www.akateeminen.com

FRANCE

La Documentation française
(diffusion/distribution France entière)
124, rue Henri Barbusse
FR-93308 AUBERVILLIERS CEDEX
Tél.: +33 (0)1 40 15 70 00
Fax: +33 (0)1 40 15 68 00
E-mail: commande@ladocumentationfrancaise.fr
http://www.ladocumentationfrancaise.fr

Librairie Kléber
1 rue des Francs Bourgeois
FR-67000 STRASBOURG
Tel.: +33 (0)3 88 15 78 88
Fax: +33 (0)3 88 15 78 80
E-mail: librairie-kleber@coe.int
http://www.librairie-kleber.com

GERMANY/ALLEMAGNE AUSTRIA/AUTRICHE

UNO Verlag GmbH
August-Bebel-Allee 6
DE-53175 BONN
Tel.: +49 (0)228 94 90 20
Fax: +49 (0)228 94 90 222
E-mail: bestellung@uno-verlag.de
http://www.uno-verlag.de

GREECE/GRÈCE

Librairie Kauffmann s.a.
Stadiou 28
GR-105 64 ATHINAI
Tel.: +30 210 32 55 321
Fax: +30 210 32 30 320
E-mail: ord@otenet.gr
http://www.kauffmann.gr

HUNGARY/HONGRIE

Euro Info Service
Pannónia u. 58.
PF. 1039
HU-1136 BUDAPEST
Tel.: +36 1 329 2170
Fax: +36 1 349 2053
E-mail: euroinfo@euroinfo.hu
http://www.euroinfo.hu

ITALY/ITALIE

Licosa SpA
Via Duca di Calabria, 1/1
IT-50125 FIRENZE
Tel.: +39 0556 483215
Fax: +39 0556 41257
E-mail: licosa@licosa.com
http://www.licosa.com

NORWAY/NORVÈGE

Akademika
Postboks 84 Blindern
NO-0314 OSLO
Tel.: +47 2 218 8100
Fax: +47 2 218 8103
E-mail: support@akademika.no
http://www.akademika.no

POLAND/POLOGNE

Ars Polona JSC
25 Obtroncow Street
PL-03-933 WARSZAWA
Tel.: +48 (0)22 509 86 00
Fax: +48 (0)22 509 86 10
E-mail: arspolona@arspolona.com.pl
http://www.arspolona.com.pl

PORTUGAL

Livraria Portugal
(Dias & Andrade, Lda.)
Rua do Carmo, 70
PT-1200-094 LISBOA
Tel.: +351 21 347 42 82 / 85
Fax: +351 21 347 02 64
E-mail: info@livrariaportugal.pt
http://www.livrariaportugal.pt

RUSSIAN FEDERATION/ FÉDÉRATION DE RUSSIE

Ves Mir
17b, Butlerova ul.
RU-101000 MOSCOW
Tel.: +7 495 739 0971
Fax: +7 495 739 0971
E-mail: orders@vesmirbooks.ru
http://www.vesmirbooks.ru

SPAIN/ESPAGNE

Díaz de Santos Barcelona
C/ Balmes, 417-419
ES-08022 BARCELONA
Tel.: +34 93 212 86 47
Fax: +34 93 211 49 91
E-mail: david@diazdesantos.es
http://www.diazdesantos.es

Díaz de Santos Madrid
C/Albasanz, 2
ES-28037 MADRID
Tel.: +34 91 743 48 90
Fax: +34 91 743 40 23
E-mail: jpinilla@diazdesantos.es
http://www.diazdesantos.es

SWITZERLAND/SUISSE

Planetis Sàrl
16 chemin des Pins
CH-1273 ARZIER
Tel.: +41 22 366 51 77
Fax: +41 22 366 51 78
E-mail: info@planetis.ch

UNITED KINGDOM/ROYAUME-UNI

The Stationery Office Ltd
PO Box 29
GB-NORWICH NR3 1GN
Tel.: +44 (0)870 600 5522
Fax: +44 (0)870 600 5533
E-mail: book.enquiries@tso.co.uk
http://www.tsoshop.co.uk

UNITED STATES and CANADA/ ÉTATS-UNIS et CANADA

Manhattan Publishing Co
670 White Plains Road
USA-10583 SCARSDALE, NY
Tel.: +1 914 271 5194
Fax: +1 914 472 4316
E-mail: coe@manhattanpublishing.com
http://www.manhattanpublishing.com

Council of Europe Publishing/Éditions du Conseil de l'Europe
FR-67075 STRASBOURG Cedex

Tel.: +33 (0)3 88 41 25 81 – Fax: +33 (0)3 88 41 39 10 – E-mail: publishing@coe.int – Website: http://book.coe.int

Orientările privind justiția în interesul copilului și expunerea de motive a acestora au fost adoptate de Consiliul Europei în 2010. Pe baza standardelor internaționale și europene existente, în special Convenția Organizației Națiunilor Unite privind drepturile copilului și Convenția europeană privind drepturile omului, orientările sunt menite să garanteze accesul eficient al copiilor la justiție, precum și la un tratament adecvat în cadrul acesteia. Orientările se aplică în toate situațiile în care copiii pot intra în contact cu sistemul de drept penal, civil sau administrativ, indiferent de motiv și în orice capacitate. Acestea reamintesc și promovează principiile privind interesele superioare ale copilului, îngrijirile și respectul, participarea, egalitatea de tratament și statul de drept. Orientările abordează probleme precum dreptul la informare, reprezentare și participare, protecția vieții private, siguranță, abordarea multidisciplinară și formarea profesională, garanții în toate etapele procedurale și privarea de libertate.

Cele 47 de state membre ale Consiliului Europei sunt încurajate să își adapteze sistemele judiciare la nevoile specifice ale copiilor, soluționând diferențele dintre principiile convenite la nivel internațional și realitatea cotidiană. În acest scop, expunerea de motive oferă exemple de bune practici și propune soluții pentru abordarea și remedierea lacunelor teoretice și practice din justiția pentru copii.

Prezentele orientări formează parte integrantă din strategia Consiliului Europei privind drepturile copiilor și programul „Construirea unei Europe cu și pentru copii”. Statele membre planifică o serie de activități de promovare, cooperare și monitorizare în vederea asigurării punerii în aplicare eficiente a orientărilor în beneficiul tuturor copiilor.

Consiliul Europei este format din 47 de state membre, acoperind aproape întregul continent european. Acesta urmărește să dezvolte principii democratice și juridice comune pe baza Convenției europene privind drepturile omului și a altor texte privind protecția indivizilor. De la înființarea sa în 1949, după încheierea celui de-al doilea război mondial, Consiliul Europei reprezintă simbolul reconcilierii.

Publications Office

Publishing
Editions

ISBN 978-92-79-27704-7

doi:10.2838/13896
DS-31-12-365-RO-N

ISBN 978-92-871-7582-3

€15/US\$30